C. G. M. MONTIJN.

SPECIMEN LITERARIUM INAUGURALE,

EXHIBENS

QUAESTIONES ET EXPLICATIONES PLATONICAS.

SPECIMEN LITERARIUM INAUGURALE,

EXHIBENS

QUAESTIONES ET EXPLICATIONES PLATONICAS.

Traj. ad Rhenum, ex typographeo J. VAN BOEKHOVEN.

SPECIMEN LITERARIUM INAUGURALE,

EXHIBENS

QUAESTIONES ET EXPLICATIONES PLATONICAS,

QUOD,

ANNUENTE SUMMO NUMINE,

EX AUCTORITATE RECTORIS MAGNIFICI

IACOBI ISAACI DOEDES,
THEOL. DOCT. ET PROF. ORD.,

NEC NON

AMPLISSIMI SENATUS ACADEMICI CONSENSU

ET

NOBILISSIMAE FACULTATIS LITERARIAE DECRETO,

Pro Gradu Doctoratus

SUMMISQUE

IN LITERIS HUMANIORIBUS ET PHILOSOPHIA THEORETICA

HONORIBUS AC PRIVILEGIIS

IN ACADEMIA RHENO-TRAIECTINA

RITE ET LEGITIME CONSEQUENDIS,

A. D III M. OCTOBRIS, A. MDCCCLXIV, HORA II.

ERUDITORUM EXAMINI SUBMITTET

CATHARINUS GUILIELMUS MIDDELAND MONTIJN,
ex urbe Sas van Gend.

Traiecti ad Rhenum,
A. J. VAN HUFFEL.
MDCCCLXIV.

VIRI CLARISSIMI

S. KARSTEN

PRAECEPTORIS DESIDERATISSIMI PIAE MEMORIAE

SACRUM.

OBSERVATIONES AD LOCUM

DE

PARTIBUS ANIMI HUMANI ET QUATUOR VIRTUTIBUS PRIMARIIS,

A

PLATONE IN POLITIA EXPOSITUM.

PROOEMIUM.

De nomine „virtutum cardinalium."

Quatuor virtutes primariae veterum philosophorum: sapientia s. prudentia, fortitudo, temperantia, justitia, a recentioribus plerumque dicuntur „virtutes cardinales." Qua aetate illud nomen ortum sit a nullo quantum scio lexicographo notatum est. Adii primum Cangium (Gloss. med. & inf. Latinitatis tom. II, p. 174, ed. Henschel a. 1842), postea alios: Jacob. Facciolati (Lexicon tot. Latin. ed. Forcell. tom. I s. v. 1); Guil. Freund (Wörterb. d. lat. Sprache, tom. I, Brunsvigae 1857); Reinholdum Klotz (Handw. der Latein. Sprache, tom. I, Bruns-

---

1) Hodie illud emendatius melioremque in formam redactum editur Patavii curante Francisco Corradini. Vid. Jahrb. f. Phil. u. Paed. 1863 d. 16 m. Sept.

vigae 1857); Carol. Ern. Georges (Lat.-Deutsches H. Wörterb. ed. 12ᵃ, Lipsiae 1861).

Citantur ab iis conjunctim hi loci, quos, cum doctrinam moralem non attingant, non describam: M. Vitruv. Pollion. de Architectura l. IV c. 6, Priscian., de pond. et mens. p. 1351 ed. Hel. Putsch 1), Cypriani locus quidam ubi agit de cardin. Christi operibus, Isid. 13, 11, 14, Serv. ad Aeneid I : 155 (alii 135, uterque numerus videtur vitiosus pro 131), Jul. Firmic. Materni, Math. libr. 410. Apparent autem e locis allatis duo: alterum, vocabulum „cardinalis" translate in universum indicare id quod primarium, praecipuum est, adjuncta hac notionis flexione, quod ita praecipuum est ut alia res ex ea quasi suspensa sit; alterum, vocabuli usum in doctrina morali esse serioris aetatis.

A Cicerone virtutes illae dicuntur in Officiis: „quatuor partes honesti" (l. I c. 5 § 14, c. 113 § 152, III c. 33 § 116), „haec quatuor" (l. I c. 5 § 15), „quatuor loci honesti" (l. I c. 6 § 18) 2).

---

1) De vita Heliae Putsch consulere operae pretium est Adamum: Vit. Philol. p. 111, C. G. Jöcher: Gel. Lexikon t. II (1726) s. v.

2) Diogenes Laertius appellat *τέτταρας ἀρετάς* (lib. VII, § 92), *πρώτας ἀρετάς* (ibid.), *εἴδη τοῦ καλοῦ τέτταρα* (lib. VII, § 100), *κεφάλαια τῶν ἀρετῶν* (lib. VII, § 126), *εἴδη τέτταρα τῆς τελείας ἀρετῆς* (lib. III, § 90). Alibi vocantur *ἡγεμονικαὶ ἀρεταί*.

„Cardinalium" nomine indicantur ab Ambrosio (Ob. a. 397), in Expositione Evang. sec. Lucam lib. V § 62 (edit. Benedictinorum congregationis S. Mauri a. 1686, tom. I p. 1370 r) ubi legimus: „Nunc dicamus quemadmodum in quatuor benedictionibus sit octo complexus. Et quidem scimus virtutes esse quatuor cardinales, temperantiam, justitiam, prudentiam, fortitudinem." Patet inde Ambrosium non primum fuisse qui ea appellatione usus sit, ponit enim tanquam receptam 1). Quam significationem illi tribuerit episcopus si quaeritur, respondeo veri simillimum esse eum illo nomine indicare voluisse idem quod Cicero ad Marcum filium enuntiat his verbis: „omne quod honestum est id quatuor partium oritur ex aliqua" (de Off. l. I, cap. 5, § 14) quam sententiam Ciceronem e Platone, Stoicis, Epicureis sumsisse minus accurate monuit Petrus Gassendi, Epic. Ethicae tom. II p. 136. Descripsit ea verba Ambrosius, de Off. Min. l. I cap. 24 § 116: „ab his quatuor virtutibus nascuntur officiorum genera." Presse ille sequitur in suis Officiis

---

1) Alibi eas dicit „quatuor virtutes" (de Off. Min. lib. I, cap. 24, § 115, 116, ed. Gilbert, Lips. 1839), „virtutum genera principalia" (ibid. lib. I, c. 50, § 252); „initia virtutum" (de Parad. cap. 3, ed. Maurinae tom I, p. 1507).

Ciceronis librum ne titulo quidem excepto 1).

Hieronymum nomine „virt. card." usum esse non vidi, vocat eas „quatuor virtutes" (Vid. Oper. tom. VI p. 565 = Comm. in Naum cap. III; Epist. 66 ad Pammach. Oper. tom. I p. 392 ed. Vallars) at catalogum virtutum Justi dedit in Comment. in Ezechiel. (Op. tom. V p. 203 ed. laud.).

Thomas Aquinas in Summa Theologiae (cujus editione usus sum ea quae prodiit anno 1585 forma maxima Antverpiae apud Plantinum) docet omnes virtutes morales ad quatuor virtutes cardinales reduci, *cardinales* eas dici quia sunt fundamenta aliarum virtutum, eas tantum quatuor numero esse s. prud. just. fort. temper. Eadem significatione adhibita est appellatio a multis recentioris aetatis philosophis. Cf. Stäudlin, Gesch. d. Christl. Moral seit dem Wiederaufleben der Wissensch., Gottingae 1808 passim, Schwarz: Ev. Christl. Ethik, Heidelb. 1836, tom. I p. 271 sq. Laudare sufficiat: Leonard. Less (Prof. Lovan. Ob. a. 1623): de justitia et jure ceterisque virtutibus card. lib. IV ad secundam se-

---

1) Notandus est duplex error Frid. Henr. Christ. Schwarz. Hic enim in opere: Evang.-Christl. Ethik, tom. I, p. 271 scribit: Ambrosius hat jene Platon. 4 *virt. cardinales* aufgenommen und ist der erste der sie so nennt.

cundae Divi Thomae, Lovan. 1605, Ferdinandum de Castro Palao (tradebat theologiam moralem Compostellae, Ob. a. 1633) qui in Operis sui Moralis tom. VII agit de justitia et jure, prudentia, fortitudine, temperantia; Petrum Charron: „de la sagesse" in: „toutes les oeuvres de P. Charron, Lutet. Paris. 1635" 1) cujus operis lib. III^us sic inscribitur „livre trois. auquel sont traictez les advis particuliers de la sagesse par les quatre vertus morales;" Franc. Hutcheson: System of moral philosophy published by his son F. Hutcheson, Londini 1755, tom. I p. 222; Adamum Ferguson: Principles of moral and political science, Edini 1792, tom. II p. 34, aequalem nostrum Cardinalem Eminentissimum Gousset: Theologie Morale, Brux. 1853, tom. I p. 79, 80, 216, 217. Fuerunt etiam qui non quatuor sed plures „virt. card." statuendas putarent, e. g. J. H. Abicht: Neues System einer philos. Tugendl. Lips. 1790 p. 208 undecim sumit virtt. card. 2). Alii laudantur a Car.

---

1) Invitante occasione monere liceat optimam editionem operum hujus viri haberi eam quam curavit Renouard, Dibione, 4 voll. 4. 1801. Cfr. Tennemann: Grundr. d. Gesch. d. Philos. ed. Wendt, Lipsiae 1829, p. 333.

2) Idem cur jam multis ante ipsum divisio virtutis placuerit l. c. p. 200 indicat his verbis: Es war schon lange der Wunsch einsichtsvoller Moralisten die vollzählige Summe dieser

Frid. Stäudlin, Neues Lehrb. d. Moral. f. Theol., Gottingae 1825 p. 253, et in Krugii, Encycl. Philos. Lexik. tom. I p. 361.

Procul dubio prae aliis conferri merentur de hoc capite doctrinae moralis Thomasius, de quatuor virtutibus cardin. Lips. 1665 (laud. a C. F. Stäudlin) et Clodius: Programma de virtutibus quas cardinales appellant. Comm. II. Adest Excursus in Galeni libellum quod mores animi corporis temperamenta sequantur, Lipsiae 1820 (Cfr. Engelmann, Biblioth. script. classed. a. 1858 s. v. „Galenus" 1). Neutrum librum mihi ad manum fuisse est quod doleam, ita enim cogor meo Marte rem persequi.

An licet Latine scribentibus de quatuor virtutibus primariis antiquae philosophiae nomine „virt. card." uti? Dicat quis ab ejus usu prorsus abstinendum esse, siquidem constat vocabulum illud „card." non usurpasse illos scriptores Romanorum, qui linguae usum accurate tenue-

---

allgemeinen Sittengesetze auf welche alle andern zurückgeführt werden müssen und mit denen sich die ganze Sittlichkeit mit einem Blicke überschauen lässt dargestellt zu sehen.

1) Addi possunt: Wyttenb. ad Plut. de aud. poëtis, I, p. 275 Coll. cum Krebsii nota p. 224, Fabricii Prolegomena in Marini vitam Procli Hamb. 1700, Chr. Garve: Cic. über die Pflichten tom. II, p. 60. Duo priora loca affert C. F. Stäudlin: Neues Lehrb. p. 253.

runt. Fortasse in ea sententia fuit Daniel Wyttenbach. V. Cl., abhorrens ille vel a dictionibus iis quae Latinorum morem non satis referrent 1). Vocabat ille eas: „virtutes principes," aut memorabat „solemnem virtutis in quatuor partes distributionem," similibusve utebatur appellationibus. Cff. Editio Phaedonis p. 172, Op. Moralia Plut. tom. VI p. 1 p. 275, V. Clar. Annotatio ad Posid. Rhod. relig. p. 282, Philom. tom: II p. 240.

Equidem assensum praebeam sententiae in qua fuit editor Eusebii Praepar. Evangel. lib. XV Frid. Adolph. Heinichen: Theorie des lateinischen Stils, Lipsiae 1842 p. 49, cujus verba haec sunt: „*virtutes cardinales* in der Moral möchte auch nicht immer mit *virtutes primariae* vertäuscht werden, wie Krebs will." Aut fallor aut censuit Vir. Doct. formulam loquendi „v. card." retinendam esse, sicuti alias ejusmodi, tanquam terminum technicum quem vocant, ea significatione qua plerumque usurpatur, quippe cui nulla vox bonae Latinitatis satis accurate respondeat; abrogandam esse eandem ubi adhibeatur ad indicandas nonnullas virtutes, quibus aliae non „subordinentur" sed „coordinentur,"

---

1) Cfr. V. Clar. Censura Disp. Jani Ottonis Sluiter in Biblioth. Critica. Vol. III, P. XI.

quod et alibi et in veterum morum officiorumque doctrina factum esse novimus. Erant inter antiquos qui quaecunque susciperent tractanda, sive de moribus, sive de sermone ac disserendo, in artis formam redigerent. Universe pronuntiatum valet sane illud judicium de doctrina morali Stoicorum et Aristotelis. At in Stoicorum sicuti in Peripateticorum doctrina exponenda bene cavendum est ne singulorum placita permisceamus 1). De Stoicis primus hoc satis attendisse dicitur V. Clar. Tennemann in opere: Gesch. d. Philos. tom. IV. Culpantur hoc nomine Tiedemanni Systema philos. Stoicae et scriptio Abbatis le Batteux: Idées des Stoiciens sur la nature de Dieu et du Destin in Opere: Mém. de l'Acad. des Inscr. et Belles Lettres, Tom. XXXII pag. 100. Universe dictum illustremus verbis Tertulliani de anima cap. 14: Animus a Zenone dividitur in tres, nunc in quinque et in sex a Panaetio, in septem a Sorano, etiam in octo apud Chrysippum, etiam in novem apud Apollophanem, sed et in decem apud quosdam Stoicorum, et in duas amplius apud Posidonium."

---

1) Cf. J. C. Hinkel, de variis formis doctrinae moralis Peripateticorum usque ad Ciceronem, Marburgi 1839. 8. Retulit de illo libro V. D. F. Kaiser in Zeitschr. f. d Alterth. 1842, p. 526—530.

Non omnes Stoici virtutis divisione quadripartita usi sunt, quod patet e verbis Diogenis Laertii (lib. VII, § 92.): *Παναίτιος μὲν οὖν δύο φησὶν ἀρετάς, θεωρητικὴν καὶ πρακτικήν, ἄλλοι δὲ τρεῖς, λογικὴν καὶ φυσικὴν καὶ ἠθικήν. Τέτταρας δὲ οἱ περὶ Ποσειδώνιον, καὶ πλείονας οἱ περὶ Κλεάνθην καὶ Χρύσιππον καὶ Ἀντίπατρον.* Fuerunt qui hinc efficerent Posidonium habuisse quatuor nostras virtutes cardinales, id autem Diogenis locus in incerto relinquit 1). Plures tamen fuisse Stoicos, qui solemni virtutis divisione in quatuor partes cum Zenone uterentur 2), tuto efficimus aliunde et e vita Zenonis a Laertio conscripta § 92, § 126. in quibus agitur in universum de Stoicis. Systematice hanc doctrinae moralis partem tractantes multi singulas virtutes et singula vitia primariis quibusdam virtutibus et vitiis subjungebant. Schemata genealogica virtutum e Stoicorum ratione exstant apud Diog. Laert. VII, § 926, et Stobaeum Ecl. Eth. p. 168 3). Pari modo Aris-

---

1) Calami lapsu V. Doct. F. X. Gruber: Stoicorum sententiae de moribus, Turici 1837. 8. p. 26 *τὰς τέτταρας ἀρετὰς* tribuit Cleanthi, Chrysippo, Antipatro — Alia quadripartita divisio memoratur a Diog. Laert. lib. VII, § 100.

2) Cf. Plut. de Stoic. Repugn. cap. VII (edit. stereot. Moralium. tom. VI).

3) Cum Stob. Ecl. Ethic. non ad manum mihi sint, is autem accuratius hanc rem persequatur, liceat paucis mutatis

toteles et qui eum sequuntur indicant quomodo ex una virtute 1) aliae quasi pendeant, περὶ ποῖα est. Vid. Magna Mor. I, cap. 34, Ethic. Nicom. l. III et IV, libellus de virtutibus et vitiis, Stob. Floril. tit. I, § 18.

Diversa autem fuit Socratis ratio in exponenda doctrina morali. Qualis illa fuerit, parum referens formam q. v. systematicam, ad vitam prudenter agendam unice comparata, patet nobis e Xenophontis libris. Nam sententiam Socratis ille verius sinceriusque tradidisse videtur, Plato

---

describere ejus sententiam e Tiedemanni System der stoischen Philos. Lips. 1776, tom III, p. 132 sqq.: Stobäus rechnet folgende fünf Tugenden unter die Klugheit: 1) die gute Ueberlegung, 2) die Ueberlegung (εὐλογιστία), 3) die Gegenwart des Geistes (ἀγχίνοια), 4) die Schlauigkeit (νουνέχεια), 5) die Behendigkeit (εὐμηχανία). Unter die Mässigkeit ordnet er: 1) die Kunst Plane zu machen, 2) die Kunst mit Anstand zu handelen, 3) die Schamhaftigkeit, 4) die Enthaltsamkeit. Simili ratione dividuntur ceterae.

1) Aristoteles non utitur quadripartita virtutis divisione. Cf. Tennemann: Grundr. d. Gesch. d. Philos. ed. Wendt, p. 148; C. Meiners: Allgem. krit. Gesch. d. ältern und neurn Ethik, tom. I, p. 235 scribit: Plato redet von den vier Cardinaltugenden auf eine solche Art, als wenn diese Eintheilung allgemein bekannt und gar keinem Zweifel mehr unterworfen sei. Eben dieses thaten die Weltweisen der alten Akademie, die Peripatetiker, die Stoiker, die Epicureer. Postrema iisdem fere verbis leguntur apud Petr. Gassendi: Epic, Ethic. tom. II, p. 136. Utriusque sententia facile in errorem inducere potest.

rationem Socraticam: urbanitatem, ironiam, facetias disertius expressisse 1). Neglexit Socrates singularum virtutum primariarum, quas quinque numero docuisse mihi videtur, definitiones dare secundum artis praecepta, neque ceteras virtutes inde deduxit, sed de illis virtutibus, e quibus in vita communi maxime hominis probitas aestimari solet, frequentius sermones miscuit cum discipulis 2). Non alia est Platonis ratio in exponenda

---

1) Cf. Wyttenb. Ep. ad Heusd. pag. XLII.

2) Krugius: Encycl.-Philos. Lexikon tom. I, p. 361 quatuor virtutes primarias Socratem docuisse statuit: εὐσεβ. ἐγκρ. ἀνδρ. δικαιοσ. Et in eo Krugius laudandus est quod εὐσεβ. primo loco posuit. Minus recte Lud. Dissen in Comm. de philos. morali in Xenoph. de Socr. comm. tradita, Gotting. 1812 (repetita in ejusd. Kleine lat. u. deutsche Schriften. Gotting. 1839, p. 59—88) p. 19. tres virtutes cardinales S. tribuit.: temper. fortit. justit. Videntur duae addendae. Cff. Memor. IV : 8, § 11, vita Agesilai cap. III—VI. De pietate erga Deos vid. Mem. I : 1, I : 4, IV : 3. & 4., de justitia Mem. IV : 4, de temper. ibid. I : 5, II : 1, IV : 5, de sapientia ibid. I : 2, IV : 6, III : 9, de fortitudine ibid. IV : 6.

Socratis divisionem virtutis quinquepartitam fortasse amplexus fuit Plato priores suos dialogos scribens. Difficile autem est ex iis auctoris sententiam assequi. Sane non licet dicere cum Bacone: de Augm. Scicut. V : 4.: „Plato induit personam Socratis, cum eo semper agit." Vid. H von Stein V. Cl in Sieben Bücher zur Gesch. d. Platon., Gottingae 1862. tom. I, p. 6; C. F. Hermann, Gesch. u. Syst. I, p. 391; Tennemann, Syst der Platon. Philosophie, tom. I, p. 143.

aretologia, atque recte se habent verba Tennemanni: Gesch. d. Philos. tom. II, p. 506: Wir suchen in Platon's Schriften vergeblich nach einem System der Pflichten, ungeachtet er fast alle, einige nur beiläufig, andere ausführlicher berührt 1). Neque id mirum est. Socrati et Platoni principia moralia fundanda erant, indagabant virtutis naturam et officiorum fontem. Maximo animi ardore Socratici disputabant de his potissimum quaestionibus ethicis: an virtutes ita inter se differant ut os, nasus, oculi et aures, aliaeque virtutes sint viri, aliae feminae, aliae juvenis, aliae senis, ita ut nec justitia fortitudinem nec fortitudo justitiam contineat, justusque non fortis nec fortis justus et moderatus sit, utrum ipsa justitia sit nobis appetenda, an tantum species ejus in publicum versa, quo majus lucrum nobis comparemus, percontabantur quonam pacto virtus pariatur, naturane an ratione et usu (Cic. Orat. Partit. cap. 18, § 64), quid sit summum bonum

---

1) Idem sine dubio affirmare licet de germanis diversissimae aetatis Platonicis. Nuper mihi evolvere licuit Gemisthi Plethonis librum de virtutibus. Acceperam enim „Jo. Stobaei Eclogarum libb. III — — — nunc primum Graece editi; Interprete Gulielmo Cantero." Antv. 1575, forma maxima, cui accedit Πληθωνος περι αρετων. ex biblioth. V (iri) C (eleberrimi) Jo. Sambuci (qui fuit historiographus Maximil. II Imp. Vixit 1531—1584). Sequitur Platonis rationem.

Summa disputationis praecedentis haec est: Nisi quis velit cognata imponere vocabula rebus, praestat non uti appellatione „virt. card." quum agitur de Socratis et Platonis aretologia, rectissime ea adhibetur de Aristotele et multis Stoicorum.

---

§ 1.

De numero et ordine virtutum principum in palmario Platonis opere.

In Politia constituit Plato a Socratis ratione discedens 1) virtutes quarum conjunctione omnis perfectio censetur, has quatuor: *σοφίαν* s. *φρόνησιν*, *ἀνδρείαν*, *σωφροσύνην*, *δικαιοσύνην* (Polit. IV p. 427 E. al.) 2). Illa *τέτταρα τῆς ἀρετῆς εἴδη* eo ordine in Republica a colloquentibus condita investigantur (Polit. IV 427 E, 428 A, 429 B, 430 D, 432 B). Cum tres sint in ea civitate civium ordines: gubernatorius, militaris et opi-

---

1) Vid. quae supra dicta sunt pag. 11.

2) Sequor paginarum notationem Henrici Stephani, quam pleraeque recentioris aetatis Platonicorum Operum editiones in margine appictam habent.

ficum ordo 1), singulorum ordinum peculiares virtutes ad eam analogiam se excipiunt, postremo sequitur ea, quae ad omnes aeque pertinet s. justitia. Dicat quis neque temperantiam (σωφροσύνην) esse uni cuidam reipublicae parti propriam, sed regnare eam per omnes cives, multumque abest ut perhibeam civitatem temperantem esse, sicuti sapiens et fortis est, μέρει τινὶ ἑαυτῆς Polit. IV p. 442 B C, p. 431 E, attamen rei ratio probat tertium ordinem potissimum ad σωφροσύνην instituendum esse, in eo magis quam in ceteris eam virtutem desiderari 2). Ni fallor illud non satis attendit Rixnerus (Handbuch d. Gesch. d. Philos. tom. I p. 198) Platonem culpans quod hic minus recte temperantiam praemiserit justitiae, nam, ita ille, justitia e sapientia et fortitudine tantum constat, temperantia vero illa demum efficitur. Gignit quidem temperantiam justitia, sed eatenus, quatenus etiam sapientia et fortitudo ex ea nascuntur 3). Ordo illarum quatuor

1) Indagantur illi in Civitate Pol. II p. 374 — III p. 412 B.

2) Die Mässigung ist allgemein, aber sie findet besonders Statt in Ansehung des dritten Standes der zunächst nur in Harmonie zu bringen ist. Verba sunt Hegelii in: Vorless. über die Gesch. d. Philos. ed Michelet, tom. II, p. 282.

3) Quaternarium numerum virtutum principum Platonis re-

partium virtutis admodum variat. Cf. Polit. IV p. 433 B (σωφροσ. ἀνδρεία, φρόνησ. δικαιοσ.), p. 441 B, 442 D (δικαιοσ. ἀνδρεία, σοφία, σωφροσ.), VI p. 504 A (δικαιοσύνη, σωφροσ. ἀνδρεία, σοφία). Una vel plures nonnullis locis omittuntur quarum vacuam sedem subinde aliae occupant (μεγαλο-πρέπεια, ἐλευθεριότης). Declarant quid velim Polit. III p. 395 C, 402 C, VI p. 487 A, 491 B, 506 D, VIII p. 536 A, IX p. 591 B, X p. 621 C 1). Eandem inconstantiam observare licet in opere de Legibus. Auctor utitur quadripartita honesti divisione 2). Lib. I p. 631 A—E

---

prehendit Schleiermacherus. (Der Staat, Berol. 1862, p. 19). Idem eadem pagina monet non satis demonstrasse Platonem, „dass die Besonnenheit der Gerechtigkeit auch an und für sich vorangehen müsse"; alibi monet non seria mente eam divisionem a philosopho commendatam esse. Sed arctius cohaeret cum doctrina ejus physica, quam ut ita statuere nobis liceat.

1) Luculentissimum exemplum quod e ceteris dialogis laudari potest, exstat in Menone, p. 88 A Σωφροσύνην τι καλεῖς καὶ δικαιοσύνην καὶ ἀνδρείαν καὶ εὐμάθειαν καὶ μνήμην καὶ μεγαλοπρέπειαν καὶ πάντα τὰ τοιαῦτα;

2) Specie est eadem virtutis divisio quae in Politia occurrit: non differunt nomina, sed singularum indoles longe alia est. Ut verbo dicam, explicantur ibi fere eo sensu quo sermone vitae communis intelliguntur. φρόνησις v. c., quomodo vulgo in opere de Legg. prima virtus dicitur, ubi conjunctim enumerantur quatuor primariae virtutes, (Legg. I p. 630, V p.

(quocum conf. V p. 726) ab hospite Atheniensi, qui doctoris partes sustinet, data opera agitur de pretio, quo virtutes illae aestimandae sunt a legislatore, sed ne quis inde efficiat, ordinem quo in his libris enumerantur τὰ τῆς ἀρετῆς μέρη minus fluctuare quam in Politia, neque alia demi, alia addi. Vid. IV p. 712 A, V p. 733 E, VIII p. 837 C, XII p. 963 C, 964 B, 965 D. Causam hujus varietatis indicare liceat, imprimis propter utilitatem quam affert ejus notitia interpreti Platonis. Plato in dialogis suis nun-

---

733, XII p. 963, 964, 965, est prudentia, qualem senes multarum rerum usu sibi comparant (Legg. XII p. 965, II p. 665, 672, 659, IV p. 715, III p. 696). Non patet ex opere de Legibus, quale auctor discrimen inter veram opinionem et sapientiam constituerit in rebus agendis conspicuum. Σωφροσύνη duplex est. (Legg. IV p. 710 A. B.). Altera δημώδης s. vulgaris, plebeja, quae continuo apparet in infantibus et brutis, prouti magis minusve continentes sunt circa τὰς ἡδονάς. Altera autem non est virtus primaria, sed multo praestantior est, sc. ea quam φρόνησιν cognominamus. Cf. Xenoph. Mem. III § 4. Σώφρονος βίου imago proponitur Legg. V, p. 734 A sqq.

Qui hanc vitam agit, servat ille in omnibus modum, non exsultat neque in dolore nec in laetitia, nec novit οἰστρώδεις ἐπιθυμίας. Ἀνδρεία quoque duplex est; participes unius sunt belluae et infantium animi (Legg. XII p. 963), altera, multo praestantior, est πιστότης ἐν τοῖς δεινοῖς, quae non differt a δικαιοσύνῃ Cf. Legg. I p. 630, Ast ad Legg. tom. II pp. 27, 30.

quam suo nomine loquitur 1), tenuitque dialogi formam in plerisque omnibus suis scriptis, ita ut jure dictus fuerit *de scena philosophus.* Dramaticum scribendi genus ad quotidianum sermonem propius accedit qui natura sua negligentior est et liberior 2). Nihil a scena vivida magis alienum fuisset quam intolerabilis illa *μονοτονία*, qua semper et ubique eadem vocabula eodem ordine recurrerent, nec unquam circulum eundem egrederentur disputantes. Quantam curam Plato habuerit ut oratio dialogorum esset *animata*, apparet magis etiam hinc, quod saepissime in opere de Legibus, et alibi quoque, colloquentes semet ipsos interrogantes inducuntur, aut alios qui non adsunt. Exemplorum copiam congessit et ordinavit Eduardus Zeller: Platonische Studien, Tubingae 1839. 8. p. 79—84, quo-

---

1) Dialogi forma assumta, si quod argumentum in utramque partem verti posset, rationibus satis excussis, liberum judicium legentibus permitti poterat.

2) Hinc explicandi sunt multi loci in quibus liberior sermonis structura est. Exempla facili opera colligi possunt ex Indicibus Stallbaumianis. Hujus generis est locus qui legitur Hipp. Min. p. 363 D: *παρέχω ἐμαυτὸν λέγοντα ὅ, τι ἂν τις βούληται ὧν ἂν μοι εἰς ἐπίδειξιν παρεσκευασμένον ᾖ*; clarius dixisset *παρέχω ἐμαυτὸν λέγοντα ὅ τι ἂν μοι εἰς ἐπίδειξιν παρεσκευασμένον ᾖ*. Similiter explicanda sunt e. g. Gorg. p. 449 B, 450 C, Cratyl. 399 E, 422 D, Euthyd. p. 278 A.

cum Cf. Heusdius, Spec. Critic. in Platonem p. 87, qui nonnullis locis allatis, plura hac de re daturum scribit D. Heinsium ad Maxim. Tyrium p. 65. Testatur idem narratio de Sophrone Syracusano mimorum scriptore a Platone diligenter lecto, quo magis dialogos suos ad vitae communis speciem formaret. Universe de Platonico dialogo conferri merentur Wyttenb. l. l. p. XL sqq. et F. Thiersch: Ueber die dramatische Natur der Plat. Dialoge, in: Abhandl. der Münchner Akademie 1837 p. 1—59.

---

§ 2.

De partibus animi humani iisdem illis quae in civitate reperiuntur.

Considerans animum humanum, qualis nunc est priore sua dignitate amissa, Plato tripartitum illum dicit esse. Singularum partium natura intelligitur e nominibus quibus indicantur. Prima pars est *τὸ λογιστικόν*, quo homo *λογίζεται;* ceteris duabus, praesertim tamen tertiâ, haec pars multo excellentior est. Vocatur *τὸ ἥμερον καὶ ἄρχον τῆς ψυχῆς, τὸ φρόνιμον, ὁ λόγος, ὁ νόμος, τὸ φιλόσοφον καὶ φιλομαθές, τὸ ἀειγενὲς τῆς ψυχῆς μέρος.* (Vid. Polit. IX p. 571, 586 D, IV p. 442,

Tim. p. 69, Pol. X p. 604 B, III p. 411 E, IV p. 435 E, II p. 376 B, Tim. p. 41, Politic. p. 309 C). Pol. IX p. 581 B sqq. Pars altera dicitur τὸ θυμοειδές 1), ὁ θυμός, τὸ θυμικόν, τὸ (φιλόνεικον) φιλόνικον καὶ φιλότιμον, τὸ ἄγριον habet illa τὴν τοῦ λέοντος φύσιν aut γενναίου σκύλακος: Pol. III : 375 A sq. Vid. e. g. Polit. VIII p. 545 A, IX p. 571 C, VIII 550 B, IX p. 581 A sqq. p. 589 B. Bene exculta, est adjutrix rationis s. mentis contra tertiam eamque maximam animi partem, (Polit. IV p. 441 A. E., 442 A.), quae appellatur τὸ ἐπιθυμητικόν, τὸ φιλοκερδὲς καὶ φιλοχρήματον.

Oriuntur ex hac ignobilissima 2) animi parte cupiditates, tam necessariae, sed quae modum excedere non debent 3), quam eae quae semper rejiciendae sunt: cupido cibi, potus, veneris, lucri studium, corporis ornatus et munditics, quae omnia quum pecuniae ope expleantur, hujus multiformis animi partis ἡδονὴ dicitur esse τοῦ κέρδους: Polit. IX p. 580 E sq. IV p. 439 D, 442 A.

---

1) A Xenophonte saepius dicitur de equis. Cff. Conv. cap. II § 10, de re eq. cap. I § 8, cap. IX § 2, § 8, Mem. IV: cap. I, § 3.

2) Polit. IX p. 589 E, X p. 611 B.

3) Polit. II p. 357 B, VIII p. 558 D—559 C, IV. p. 439 C. D, 431 C—432 A.

Legimus Polit. IV p. 441 C καὶ ἡμῖν ἐπιεικῶς ὁμολογεῖται τὰ αὐτὰ μὲν ἐν πόλει, τὰ αὐτὰ δ' ἐν ἑνὸς ἑκάστου ψυχῇ γένη ἐνεῖναι καὶ ἴσα τὸν ἀριθμόν. Civitas a Platone proponitur tanquam magnus homo, homo tanquam parva civitas. Quot reipublicae formae sunt, tot Platoni sunt hominum species. Homo in se ipse habet rempublicam. (Pol. IX p. 581 E, 592 E, X p. 608 B). Ad hominis justitiae naturam inveniendam Plato prius contemplatur eam in civitate. Perinde investigandam esse justitiam monet, ac si quis non acute cernentibus literas parvas proculque positas legendas mandasset, deinde animadvertisset easdem literas esse alibi in majori quodam loco majores, atque inde operae pretium censuisset ut has primo legentes, ita demum minores considerarent 1). Videntur mihi admodum πλατωνικῶς scripta verba Vineti: Essais de philosophie morale et de morale religieuse, Paris 1837 pag. 13: Le genre humain est plus conséquent que les individus. Telles sont ses moeurs, telle est aussi sa philosophie. C'est à cet homme collectif que s'appliquent les observations que nous avons présentées; ces observations vraies des individus

1) Cf. Polit. II p. 368 D, VIII p. 551 D.

en géneral le sont sans réserve transportées à l'humanité.

Age partes animi in civitate indagemus. Trium animi humani partium aliae aliis in hominibus propendent. Inde tria prodeunt hominum genera: philosophi in quibus τὸ λογιστικόν, iracundi in quibus τὸ θυμικόν, denique homines lucri amantes, et earum rerum quae opibus pariuntur, in quibus τὸ ἐπιθυμητικόν regnat (Polit. IX p. 580 D). Haec tria hominum genera in civitatem congregata tres constituunt civium ordines. Ordines illi sunt: ordo philosophorum, qui respondet τῷ λογιστικῷ, ordo militaris, qui respondet τῷ θυμικῷ, denique ordo opificum, qui respondet τῷ ἐπιθυμητικῷ. Servorum mentio a Platone hunc locum tractante non fit, neque enim illi statim in civitate adsunt, sed e barbaris gentibus sunt arcessendi. Polit. V, p. 469 C hoc praeceptum legimus μηδὲ Ἕλληνα ἄρα δοῦλον ἐκτῆσθαι μήτε αὐτούς, τοῖς τε ἄλλοις Ἕλλησιν οὕτω συμβουλεύειν; — — — μᾶλλόν γ' ἂν οὕτω πρὸς τοὺς βαρβάρους τρέποιντο, ἑαυτῶν δ' ἀπέχοιντο.

In Politia tres civium ordines semper diversi et separati a se invicem proponuntur. Alia reipublicae ratio est in Νόμοις; in qua cives, prout requiritur, tam civilibus quam militaribus gerendis rebus adsunt.

Nexu animi humani et civitatis breviter expo-

sito, liceat ad tres Politiae locos in medium proferre nonnulla cum hoc argumento conjuncta.

Polit. IV, p. 440 E. ἡ καθάπερ ἐν τῇ πόλει ξυνεῖχεν αὐτὴν τρία ὄντα γένη, χρηματιστικόν, ἐπικουρικόν, βουλευτικόν, οὕτω καὶ ἐν ψυχῇ τρίτον τοῦτό ἐστι τὸ θυμοειδές, ἐπίκουρον ὂν τῷ λογιστικῷ φύσει ἐὰν μὴ ὑπὸ κακῆς τροφῆς διαφθαρῇ.

Praeeunte Cicerone vertimus vulgo τὸ θυμοειδές per *iram*. Sed praestaret vocabulum Graecum retinere quam ita vertere. Ira a veteribus quoque proponitur tanquam affectus 1), itaque semper ratione carens, praeteriens, dum ὁ θυμός Platonis semper in homine adest 2). Eandem aut similem difficultatem interpreti pariunt plura Graecae linguae vocabula, praesertim Latino interpreti; videtur enim haec lingua non aptissima esse ad exprimendas notiones abstractas quas vocamus. Succurrunt ἀναισθησία, ἦθος, πάθος, αἰδώς et αἰδήμων, ἐντελεχεία, σωφροσύνη. Ex postremis verbis ἐὰν μὴ ὑπὸ κακῆς τροφῆς διαφθαρῇ ne efficias τὸν θυμόν, si non bene excultus est, adjuvare tertiam animi partem. Quamquam non semper adjutor est rationis s. mentis ejusque monitis assensum

---

1) Vid. e. g. Seneca, de Ira, tom. I ed. Bipont.

2) ὁ θυμός semper in homine adest, respondet ordini militari in civitate, itaque in Platonis civitate semper adest exercitus (staand leger).

praebeat 1) nunquam tamen socium se offert cupiditatibus, tum ipse imperium affectans. Quodammodo mira videtur illa sententia, etenim amat Plato tria ita conjungere, ut unum sive medium particeps sit utriusque extremi, *δέσμους ἐν μέσῳ ἀμφοῖν ξυναγωγούς*. Cf. Tim. p. 31 C et alibi in Tim. Volo *τριχοτομίας* Platonis, quarum aliae in re positae sunt, aliae attingunt formam, verba, quas dixeris *τριχοτομίας* oratorias. Exempla sunt: *θεός, θεοὶ γεννητοί, ἄνθρωπος — σοφία, δόξα ἀληθής, ἀμαθία* Symp. p. 189 D. E.: *πρῶτον μὲν τρία ἦν τὰ γένη τῶν ἀνθρώπων, οὐχ ὥσπερ νῦν δύο, ἄρρεν καὶ θῆλυ, ἀλλὰ καὶ τρίτον προςῆν, κοινὸν ὂν ἀμφοτέρων.* Cfr. p. 190 B, 202 A, 203 E, 204 B, Polit. VI, p. 507 E, VIII, p. 547 D, Phaedr. p. 253 D, Legg. VIII, p. 837 D. Similia exempla inveniuntur in fragmentis Pythagoreorum apud Stobaeum, de quibus postea erit agendi locus.

Polit. IX p. 581 B. *Τὸ θυμοειδὲς οὐ πρὸς τὸ κρατεῖν μέντοι φαμὲν καὶ εὐδοκιμεῖν ἀεὶ ὅλον ὡρμῆσθαι; Καὶ μάλα. Εἰ οὖν φιλόνεικον αὐτὸ καὶ φιλότιμον προςαγορεύοιμεν, ἦ ἐμμελῶς ἂν ἔχοι; Ἐμμελέστατα μὲν οὖν.*

Cobetus, Vir Clar., ubique restituendum docet *φιλόνικον*. Astius in Lexic. Platon. tom. III p.

---

1) Pol. III p. 411 E, 410 D, II p. 375 B, Tim. p. 69 D.

493 sq. solummodo attulit adj. *φιλόνεικος* cum deriv., sicuti ni fallor ubique habet C. C. E. Schneider in editione Politiae 1). Codices litem dirimere nequeunt, nulla enim in libris frequentior est commutatio quam vocalis *ι* et diphthongi *ει*, quae neque in inscriptionibus satis distinguuntur. Provocare licet ad Tischendorfii annotationem criticam in N. T. Nota est Lobeckii commentatio de adjectivis in *ιος* et *ειος* excuntibus, ad Sophocl. Ajac. 108, et altera haec V. Doct. G. Harless, de significationibus vocabulorum *στρατία* et *στρατεία* in Zeitschr. f. d. Alterth. W. ad a. 1842 p. 55—60, neque enim semper mere orthographicam difficultatem parit illa vocalis *ι* et diphthongi *ει* commutatio. Nomen de quo agimus jam veteres vario modo vertunt. Cicero vertit. „vincendi studio inflammatus" quod unice convenit nostro loco et nonnullis aliis, e. g. Polit. p. 583 A, 586 D. E. p. 545 A. Themistius contra in orat. II de Constantio Imperatore scribit *καὶ ἔνι μὲν βασιλικὸν ἐν αὐτῇ, ἔνι δὲ αὖ θυμοειδὲς καὶ μαχητικὸν, ἔνι δὲ καὶ δῆμος πολύς* et paulo serius iterum *τὸ μαχητικὸν καὶ θυμοειδές* (Cfr Themistii Orationes, Gr. et Lat. cum notis J. Harduini, Paris 1684

---

1) Platonis Opera Graece. Rec. et Annot. Critica instruxit Car. Ern. Christoph. Schneider, Lips. 1830. — Tria priora volumina continent Civitatem.

p. 35). Discrimen est inter „vincendi studio inflammatus" et „*μαχητικός.*" Ni fallor semper *φιλόνικος* *vincendi studio inflammata*, numquam *rixae studiosa* dicta fuit a Platone haec animi pars, quae in civitate convenit cum ordine militari. Cff. imprimis Polit. IX p. 583 A; 586 D. E.; VIII p. 545 A et Stallb. Rep. tom. II p. 171.

Polit. X p. 612 *καὶ τότ' ἂν τις ἴδοι αὐτῆς τὴν ἀληθῆ φύσιν, εἴτε πολυειδὴς εἴτε μονοειδής, εἴτε ὅπῃ ἔχει καὶ ὅπως.*

Tum demum nos veram animi naturam contemplaturos esse Socrates ibi dicit, quum purgatus is fuerit a sordibus marinis, quae nunc ei tamquam Glauco marino adhaerescunt Locum illum conjungenti cum Polit. IX. p. 588 B sqq. ubi legimus: si quis reperire velit qualis revera sit animus, necesse est eum consideret qualis futurus sit purus factus, exuta scilicet leonis aliarumque bestiarum natura, nam multo pulcriorem tunc appariturum esse, apparet veram animi naturam in Politia proponi tamquam simplicem. At non semper Plato ita statuisse videtur. Argumentum quintum pro immortalitate animi in Phaedone hoc est, quod simplex sit neque dissolvi possit. Legimus Phaedon. p. 80 B *τῷ μὲν θείῳ καὶ ἀθανάτῳ καὶ νοητῷ καὶ μονοειδεῖ καὶ ἀδιαλύτῳ καὶ ἀεὶ ὡσαύτως καὶ κατὰ ταὐτὰ ἔχοντι ἑαυτῷ ὁμοιότατον εἶναι ψυχήν.*

In Phaedro autem non proponitur animus ante ejus conjunctionem cum corpore humano tamquam unum aliquid quod dissolvi nequeat, sed tanquam simillimus bigis alatis cum auriga suo 1) E Timaeo, qui dialogus a Platone sene conscriptus est, et arctissime cohaeret cum Politia 2), discimus irrationales animi partes (*τὸ θυμοειδές* et *τὸ ἐπιθυμητικόν*) una cum corpore interire, solam rationalem immortalem esse habendam 3),

---

1) Duplici potissimum modo illam allegoriam, quae invenitur Phaedr. p. 246, interpretantur. Hermias ad Phaedr. ed. Ast, p. 126, explicat illam e Timaeo loco supra allato, cumque secutus est C. F. Hermann. At plerique autem interpretes sequuntur Plutarchum: Quaest. Platon. Qu. IX. cap. I: Καὶ Πλάτων *αὐτὸς, εἰκάσας συμφύτῳ ζεύγει καὶ ἡνιόχῳ τὸ τῆς ψυχῆς εἶδος ἡνίοχον μὲν ὡς πάντι δῆλον, ἀπέφηνε τὸ λογιστικόν τῶν δὲ ἵππων τὸ μὲν περὶ τὰς ἐπιθυμίας, ἀπειθὲς καὶ ἀναγωγὸν παντάπασι — — — τὸ δὲ θυμοειδὲς, εὐήνιον τὰ πολλὰ τῷ λογισμῷ καὶ σύμμαχον* (Vid. Edit. stereot. Moral. tom. V, p. 543). J. G. Hullemann, Vir Clar. in Disq. de legibus lib. civ. vindicibus, Traj. ad Rhen. 1837, p. 75, hanc exhibet interpretationem: malus equus est *Ἔρως πάνδημος*, alter *Ἔρως οὐράνιος*. Ceterum Cfr Heusdius, Init. phil. Plat. III p. m. 26, 178, 179.

2) Cfr Tim. p. 17 C, 27 C. Hermann, Gesch. u. Syst. t. I p. 536; de partibus anim. immort p. 7; Tschorzewski, de Politia, Timaeo, Critia ultimo Platonis ternione, Casanae 1847.

3) Ipsum Platonem rationalem et irrationalem animi partem mortalitatis nomine distinxisse affirmat Plut. (?), de plac. philos IV : 7. Erant inter Platonicos qui irrationalem quo-

eandem tamen mixtam et compositam (Tim. p. 35 A, 36 E, 37 A). Cfr C. F. Hermann, de animi partibus immortalibus secundum Platonem. Praef. Ind. Schol. in Acad. Georg. Aug. habend. a. 1850—51 impr. pag. 13, J. A. Ahlander et P. O. Wiberg: Diss. de veterum in genere philosophorum praecipueque Platonis de animi vi et immortalitate sententiis, P. I, Lundae 1851. 8. p. 4—16.

Apparet Platonem sibi hac in re non constare 1). Inconstantiae illum absolvi non posse tum veteres tum recentiores monuerunt. Cf. Cic. de nat. deor. I, cap. 12, Galenus, de foet. form. tom. IV, p. 699 Kuhn. (laudatus uterque ab Hermanno l. l. pag. 8), Brucker, tom. I, p. 663, Tennemann, Syst. der Platon. Philos. tom. I, p. 139. Causam bene explicat Hermannus, Gesch. u. Syst. der Platon. Philos. tom. I (unico) p. 356 coll. cum p. 344. 2).

---

que partem immortalem praedicarent. Cff Procl. ad Tim. p. 311, Olympiod. Schol. ad Phaedon. § 175.

1) Hand multum abest quin ad Platonem quoque traham verba Ed. Röth: Gesch. unserer abendl. Philos. Manhemii 1858, tom. II, p. 2, pag. 864: Die moderne Vorstellung von einer absolut einfachen und desshalb ganz unräumlichen Seele war dem frühern Alterthume völlig fremd.

2) p. 356. Ueberhaupt lässt es sich schwer denken, dass ein Mann dessen schriftstellerische Lebenszeit einen Zeitraum

§ 3.

De sapientia, prima virtute primaria.

Sapientia civitatis inest in ordine magistratuum; legimus Polit. IV, p. 428 E: *Τῷ σμικροτάτῳ ἄρα ἔθνει καὶ μέρει ἑαυτῆς, καὶ τῇ ἐν τούτῳ ἐπιστήμῃ, τῷ προεστῶτι καὶ ἄρχοντι, ὅλη σοφὴ ἂν εἴη κατὰ φύσιν οἰκισθεῖσα πόλις. καὶ τοῦτο, ὡς ἔοικε, φύσει ὀλίγιστον γίγνεται γένος, ᾧ προσήκει ταύτης τῆς ἐπιστήμης μεταλαγχάνειν, ἣν μόνην δεῖ τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν σοφίαν καλεῖσθαι.* Consentanea est definitio ejusdem virtutis in perfecto homine (Polit. IV p. 442 C) *Σοφὸν δέ γε* [unumquemque virum voca-

---

von mehr als fünfzig Jahre umfasste, und auf dessen Geistesbildung eine solche Menge äuszere Einflüsse und unvorgesehener Ereignisse einwirkten, sich von Anfang bis zu Ende so gleich geblieben wäre, dass er den angefangenen Faden nirgends neu aufzuspinnen brauchte.

P. 344. idem Vir Clar. monet de Platone, dass sein System an sich betrachtet schon eine solche Folgerichtigkeit und innere Harmonie darbiete, dass es sich auch ohne Kenntniss dieser äuszern Bedingungen (ordinis chronologici singulorum librorum) aus sich selbst, und den allgemeinen Bedürfnissen des menschlichen Geistes verstehen und begreifen liesze. Verbis illis assensum praebuit Th. G. Danzel in Diss. cui tit.: Plato philosophiae in disciplinae formam redactae auctor atque parens, Lipsiae 1845, pag. 61.

mus] ἐκείνῳ τῷ σμικρῷ μέρει, τῷ ὃ ἦρχέ τ' ἐν αὐτῷ καὶ ταῦτα παρήγγελλεν, ἔχον αὖ κἀκεῖνο ἐπιστήμην ἐν αὐτῷ τὴν τοῦ ξυμφέροντος ἑκάστῳ τε καὶ ὅλῳ τῷ κοινῷ σφῶν αὐτῶν τριῶν ὄντων.

Ex utraque definitione hanc virtutem dixeris σοφίαν; dicitur etiam φρόνησις in Politia e. g. IX, p. 591 B ubi junguntur σωφροσύνη, δικαιοσύνη, φρόνησις. Discrimen inter utrumque vocabulum proprie hoc est, quod σοφία est insita quaedam vis sive facultas, φρόνησις autem actio, cogitatio animi σοφοῦ 1). A Platone utroque nomine promiscue appellatur tum sapientia illa, in qua intuenda discendaque ab aeterno puri animi versantes summa gaudebant beatitate, tum illa quae in quadripartita honesti divisione primum locum tenet. Albertus Hafner (in Disputatione praemio ornata, quae exhibet Platonis et Stoic. de virtutibus primariis doctr. comparationem, Turici 1850. 8) 2) Platonem ita distinxisse inter utrumque

---

1) Ceterum de utriusque vocabuli discrimine vid. Bekkeri Oper. Plat. ed. Londin. tom. I, p. 97. Suidas ed. Bernhardy tom. II p 835. Φρόνιμος non ironice a Platone usurpatur sicuti σοφός. Cf. Ast. Lexic. Plat., tom. III p. 263, 512.

2) Habet illa disputatio praeter alias hanc quoque laudem quod nititur Politia, qua laude ornari non debet Car. Frid. Stäudlin. Vid. ejus Gesch. der Moralphilos. p. 154—170. In mentem venit moniti quod in simili re dedit H. Ewald,

vocabulum statuit, ut liceat mihi illud verbis Plutarchi enunciare, e cujus sententia σοφία ea virtus est, quae finem habet ἐπιστημονικὸν καὶ θεωρητικόν, φρόνησις spectat τὸ βουλευτικὸν καὶ πρακτικόν. Cfr Plutarch. de virt. mor. cap. 5 (ed. stereot. Moral. tom. III, p. 212). Non recte Hafnerum ita sensisse patet e multis locis. Cfr Polit. VI passim, IV p. 433, IX p. 591, X p. 621, qui docent Platonem in usu illarum vocum variare. Talem inconstantiam in Platonis scriptis obviam memorat Maximus Tyrius in Diss. XXVII (ed. J. Davisius, Londini 1740. 4) ἐγὼ γάρ τοι τά τε ἄλλα, καὶ ἐν τῇ τῶν ὀνομάτων ἐλευθερίᾳ πείθομαι Πλάτωνι. Ipse philosophus fatetur se singulas voces minus curare: Polit. VIII p. 533 E ἔστι δ', ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, οὐ περὶ ὀνόματος ἡ ἀμφισβήτησις, οἷς τοσούτων πέρι σκέψις ὅσων ἡμῖν πρόκειται. — Charm. p. 163 D Ἀλλ' ἐγώ σοι τίθεσθαι μὲν τῶν ὀνομάτων δίδωμι ὅπῃ ἂν βούλῃ ἕκαστον, δῆλον δὲ μόνον ἐφ' ὅ, τι ἂν φέρῃς τοὔνομα ὅ, τι ἂν λέγῃς. — Legg. I p. 644 A ἡμεῖς δὲ μηδὲν ὀνόματι διαφερώμεθ' ἀλλήλοις.

V. Clar. (Jahrb. f. d. bibl. Wiss. 1856, p. 251): Es ist aber nothwendig dass man überall von dem Buche ausgehe, welches sie [placita illa] wirklich aufs vollständigste zusammenfassen will. Novimus autem Politiam jam ab Aristotele habitam esse absolutissimum Platonis opus, quod cum Timaeo saepissime citavit. Vid. Zeller: Platon. Studien, pag. 202, 203.

Add. Theaet. p. 184 C, Politic. p. 261 E, Soph. p. 218 C 1).

Verba *τῷ σμικροτάτῳ ἄρα ἔθνει* Polit. IV p. 428 E (locum supra attuli pag. 27) Frid. Schleiermacher minus accurate dicta putabat. In versione ejus Germanica Civitatis p. m. 17 inter alia haec leguntur: Eben so die etwas zu leicht zugegebene Bemerkung deren Richtigkeit für den Staat vielleicht erfolgreich zu bestreiten wäre, dass diese Erkenntniss nur einem sehr kleinen Theile der Bürger einwohnen könne, scheint mehr um der Seele willen hervorgehoben zu sein. Videtur illi sententiae praestantissimi Platonis interpretis assensus praeberi non posse. Notum est ejus nobilissimum effatum, nisi philosophi civitatibus praesint vel hi qui nunc imperant philosophentur, non fore civitatibus

---

1) Nonnulla exempla quae succurrunt afferre liceat. Non constans est in usu vocabulorum *εἶδος* et *ἰδέα*. Cf. Wyttenb. ad Phaedon. p. 274, cui adsentitur V. Doct. A. J. Vitringa: de egregio quod in rebus corporeis constituit Plotinus pulcri principio, Daventriae 1860. 4. p. 23; Car. Kühn, de dialectica Platonis, Berol. 1843, 8, pag. 7. (Interdum tamen distinguuntur ita, ut *εἶδος* magis objective dicatur) — *ποίημα*, *ποιεῖν* et *δρᾶν* promiscue occurrunt Sophist. p. 248. Cf. Ritter: Gesch. der Philos. tom. II, p. 187; *τὸ ὄν*, *ταὐτόν*, *τὸ ἀληθές*. Vid. Wyttenb. ad Op. Moral. Plut. tom. VII, p. 246; *φιλόσοφος* et *φιλομαθής*. de quibus vocabulis egit Wyttenb. ad Phaedon. p. 217.

ullam requiem malorum 1): *ἐὰν μὴ — — ἢ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ οἱ βασιλῆς τε νῦν λεγόμενοι καὶ δυνάσται φιλοσοφήσωσι γνησίως τε καὶ ἱκανῶς, καὶ τοῦτο εἰς ταὐτὸν ξυμπέσῃ, δύναμίς τε πολιτικὴ καὶ φιλοσοφία — — — οὐκ ἔστι κακῶν παῦλα — — — ταῖς πόλεσιν* 2) (Polit. V p. 473 C. D. ubi vid. Stallb. coll. Heusd. Init. tom. III p. 74 & Polit. VI p. 501 B). At philosophum esse e mente Platonis difficillimum est.

Polit. lib. VII enumerantur artes, quibus instituendi sunt ii, qui aliquando ad idearum no-

---

1) Parum interesse utrum unus an plures praesint civitati dicit Plato sub finem lib IV Politiae, at in Politic. p 302 facit cum Homero (Iliad. II, 204) *οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη κτέ.*

2) In Legibus IV, p. 715 D. legimus: *ἐν ᾗ μὲν γὰρ ἂν ἀρχόμενος ᾖ καὶ ἄκυρος νόμος, φθόραν ὁρῶ τῇ τοιαύτῃ ἑτοίμην οὖσαν· ἐν ᾗ δὲ ἂν δεσπότης τῶν ἀρχόνταν, οἱ δὲ ἄρχοντες δοῦλοι τοῦ νόμου, σωτηρίαν καὶ πάνθ' ὅσα θεοὶ πόλεσιν ἔδοσαν ἀγαθὰ γιγνόμενα καθορῶ.* In Politia summa auctoritas penes philosophos est, qui curare debent ut leges a civibus observentur, at in *Νόμοις* ipsi Legibus adstricti sunt. Cfr. Legg. IX, p. 875, Polit. III, p. 398, IV, p. 425 C, Legg. II, p. 653, Polit. X, p. 619, VI, p. 489. 491, VII, p. 538, VIII, p 550 al. Eam viam, in quam educatio hominem deduxit, sponte tenet Ceterum recte Aristot. discrimen inter Polit. et Leges Plat. constituit hoc: (Polit. II, cap. 3) *Καὶ γὰρ ἐν τῇ Πολιτίᾳ περὶ ὀλίγων πάμπαν διώρικεν ὁ Σωκράτης....* Cons. etiam Ast: L. u. S. p. 384.

titiam, quae obscura in eorum animis insita est, clariorem reddendam adducendi videantur. Sunt illae arithmetica, geometria, stereometria, astronomia, musica, et quae, tanquam primaria, extremo loco nominatur, dialectica 1). Deinde veri philosophi nonnisi illi esse possunt, qui student puro et ab omnibus libero cupiditatibus animo coelestem quandam in terra vitam agere, illi quorum tota vita commentatio mortis dici potest, quum deserant fluxam hancce et mortalem naturam et quae cum corpore conjuncta sunt. Polit. VI p. 500 C D, 508 E, 509 A.

Polit. IV p. 442 C pars ea quae in nobis imperat dicitur σμικρὸν μέρος. Cur σμικρὰ illa pars a Platone dicta sit nescio. Fortasse inde quod τὰ σμικρὰ πρὸς τὰ μέγαλα σμικρά ἐστι. Id quod simplex est atque constans (τὸ λογιστικόν) videtur parvum, si comparatur cum alia re (τῷ ἐπιθυμητικῷ) a qua omnis abest constantia omnisque actionis concentus (Polit. VIII p. 561 A—E, IX p. 586 A B. Coll. Gorg. 481 D, E sq., 493 B), atque ideo videtur maxima dici Polit. IV p. 442 B. al.

---

1) Vid. E. v. Voorthuysen H. Fil.: de Platonis doctrina de communione bonorum, Traj. ad Rhen. 1850, p. 36 sq.; Tennemann, Gesch. der Philos. tom. II, p. 282, Kapp: Platon's Erzieh. Lehre, Mindae 1833. 8. impr. p. 157—192.

§ 4.

De Fortitudine.

Plures definitiones hujus virtutis rejectae erant in Lachete, pro natura hujus dialogi, quam cum aliis communem habet, (p. 191 A, 192 D, 195 A, 199 B) nec pro dignitate philosophi aperte ejus indolem significaverat in illo dialogo scriptor 1). Alia rei ratio est in Politia. Ibi fortitudo civitatis dijudicanda esse dicitur e fortitudine eorum civium, qui pro ea militant, ceterorum autem civium timiditas vel fortitudo civitatem nec timidam nec fortem reddere valere (cf. Polit. IV p. 429 B). *Ἀνδρεία — πόλις μέρει τινὶ ἑαυτῆς ἐστι, διὰ τὸ ἐν ἐκείνῳ ἔχειν δύναμιν τοιαύτην, ἣ διὰ παντὸς σώσει τὴν περὶ τῶν δεινῶν δόξαν, ταῦτά τε αὐτὰ εἶναι καὶ τοιαῦτα, ἅ τε καὶ οἷα ὁ νομοθέτης παρήγγειλεν ἐν τῇ παιδείᾳ.* Brevius *σωτηρία τῆς δόξης τῆς ὑπὸ νόμου διὰ τῆς παιδείας γεγονυίας περὶ*

---

1) Singulis in dialogis a primis initiis res pertractat adque certum quendam finem perductas missas facit, alio deinceps libro eas instituturus. Subeunt haec scribenti verba Polit. IV, p. 430 C: *αὖθις δὲ περὶ τῆς ἀνδρείας κάλλιον δίιμεν*, quae C. Dilthey minus recte spectare censet ad opus de Legibus, quod jam tunc Platoni aliquomodo obversatum fuerit (Platon. librorum de Legg. examen, Gottingae 1820. 4. p. 17).

τῶν δεινῶν, ἅ τέ ἐστι καὶ οἷα (p. 429 C). De Fortitudine singulorum hominum, qua fit ut casus externi eos non conturbent, agitur Polit. IV p. 442 C *Καὶ ἀνδρεῖον δὴ — τούτῳ τῷ μέρει καλοῦμεν ἕνα ἕκαστον, ὅταν αὐτοῦ τὸ θυμοειδὲς διασώζῃ διά τε λυπῶν καὶ ἡδονῶν* 1) *τὸ ὑπὸ τοῦ λόγου παραγγελθὲν δεινόν τε καὶ μή.*

Neutra definitio talis est ut explicatione indigeat, quare transibo ad alium locum cum hoc argumento conjunctum.

Legimus Polit. IV p. 430 B *Δοκεῖς γάρ μοι τὴν ὀρθὴν δόξαν περὶ τῶν αὐτῶν τούτων ἄνευ παιδείας γεγονυῖαν, τήν τε θηριώδη καὶ ἀνδραποδώδη οὔτε πάνυ νόμιμον ἡγεῖσθαι, ἄλλο τέ τι ἢ ἀνδρείαν καλεῖν.* Pro *τὴν ὀρθὴν* nonnulli codices 2) Vind. E, Ambros. C,

---

1) *ἡδονὴ* est *μέγιστον κακοῦ δέλεαρ* et *λῦπαι* sunt *ἀγαθῶν φυγαί.* Cf. Tim. p. 69 cujus loci prior pars citatur a Plut. in Vita Catonis, cap. 2.

2) Codices Mss. qui, praeeunte Schneidero, passim laudantur, hi sunt: Paris. A saec. IX aut X — Vatic. B (Bekkeri Θ) — Venet. B (Bekk. Ξ) saec. XV. — Venet. C. (Bekkeri Π) saec. XII. — Paris. D saec. XII, XIII. — Paris. K saec. XV. — Monacensis B (Bekkeri q) saec. XV. — Ambros. C (Bekk. t) recentioris actatis — Aug. B. (Bekk. v) saec. XVI. — Vatic. H (Bekk. m) — Vatic. M. (Bekk. r) — Flor. A (Stallb. a) saec. XIV. — Flor. B (Stallb. b) saec. XII. — Flor. C (Stallb. c) saec. XV. — Flor. L (Stallb. n) saec. XV. — Flor. R (Stallb. x) saec. XV. — Flor. T (Stallb. α′) saec. XV. — Flor. U (Stallb. β′) saec. XII. — Flor. V (Stallb. γ′) saec. XIII. —

Ang. B, Vatic. H., Flor. A. C. F., Ficin. offerunt lectionem τὴν αὐτήν, quam teste Schleiermachero secutae sunt antiquiores interpretationes Germanicae 1). Vulgatam retinuit Car. Ern. Christoph. Schneider, sicuti antea Ast. Bekk. Stallb. At postulare mihi videtur loci sensus ut legamus τὴν αὐτήν. Ἡ ὀρθὴ δόξα, vera opinio quam Plato ita vocat, comparatur bona educatione 2). Contraria autem ἀνδραποδώδης καὶ θηριώδης fortitudo

---

Cfr. Schneideri praef. ad Civ. p. XXVIII—XXXVI. — Optimi omnium habentur a Cobeto, V. Clar., ceteris criticis non dissentientibus Bodleianus s. Clarkianus anni 896 et Paris. A (Cf. Bibliotheca Philol. Batav. tom. IX, p. 338 sq). Monacensis B praestantia laudatur a Stallb. et Schleierm. (Vid. hujus versio Germ. Civit. pag. meis 363, 368, 395, 400) — Vatic. B secundum locum tribuit Bekkerus — Flor. U, secundum Stallb., bonitate non cedit Monac. B. — Ficini interpretatio Latina exstat in Platonis Operum editione Bekkeriana a. 1816—18, ex antiquissimis exemplis ducta, ita ut usum criticum habeat. Cf. Stallb. Disp. de Platonis vita, ingenio, scriptis, p. L. Secutus est enim partim Venetam a. 1491, in nonnullis Venetam a. 1517, in quibusdam sua conjectura usus. Vid. C. C. E. Schneider: Praefat. ad Civit, p. XXXVII.

1) Die Republik. In zehn Büchern, übers. von C. F. Wolf. 2 tomis, Altonae 1799.

Die Republik, übers. und erläut. von G. Fächse, 2 tomis, Lipsiae 1800.

2) Locus classicus de ea legitur Menon. p. 97. B. C. Vid. praeterea Tim. p. 37 B sq. D sq.

τῇ διὰ τῆς παιδείας γεγονυίᾳ, illa ἄνευ παιδείας instinctu, naturali motu existit.

In verbis οὔτε πάνυ νόμιμον ἡγεῖσθαι observandus est *litotes* s. extenuatio (οὐ πάνυ νόμιμον). Non enim illud οὐ πάνυ est imminuentis seu dubitantis, sed explicandum ex urbanitate Atticorum, qui duriora verba evitare studebant. Usurpatur ab iis saepe οὐ πάνυ, ubi nos Latine diceremus: „non sane," vel simile quid. Eadem significatione occurrit Phaedro p. 228 E: οὐ πάνυ δέδοκται, cf. p. 229 C, Criton. p. 48 A: οὐ πάνυ ἡμῖν τοῦτο φροντιστέον, Polit. VI p. 501 οὐ πάνυ ῥᾴδιον, Polit. IV p. 435 C οὐ πάνυ μοι δοκοῦμεν. Ejusdem generis sunt ἴσως (Cfr. G. H. Schaefer ad Longi Pastoralia, Lips. 1803, p. 357, A. Gronovius ad Aelian. Var. Hist. XI : 8 ed. Lugd. Batav. 1731), πού, πολλὴ ἀνάγκη (pro πᾶσα ἀνάγκη), ὡς ἔοικε (quod pro ὡς ἀληθῶς subinde in textum irrepsit (Vid. J. D. v. Lennep, ad Phalarid. ed. Groningae 1777, p. 316), σχεδόν (Soph. Trachin. 43 σχεδόν δ' ἐπίσταμαί τι πῆμ' ἔχοντά νιν), quae omnia saepius in re certa dicuntur.

---

§ 5.

De Temperantia (σωφροσύνη) 1).

Σωφροσύνη civitatis brevissime sic definitur Polit. IV p. 433 C: *ὁμοδοξία τῶν ἀρχόντων τε καὶ ἀρχομένων*, et ibid. p. 442 D. eadem definitio occurrit translata ad hominis animum: *σώφρονα οὐ τῇ φιλίᾳ καὶ ξυμφωνίᾳ τῇ αὐτῶν τούτων, ὅταν τό τε ἄρχον καὶ τὼ ἀρχομένω τὸ λογιστικὸν ὁμοδοξῶσι δεῖν ἄρχειν καὶ μὴ στασιάζωσιν αὐτῷ; Σωφροσύνη γοῦν, ἦ δ' ὅς, οὐκ ἄλλο τί ἐστιν ἢ τοῦτο, πόλεως τε καὶ ἰδιώτου.*

Dicitur tertia virtus primaria quae perfecta temperantia est, *φιλία, ὁμόνοια, ξυμφωνία* inter imperantes et subditos. Polit. IV p. 432 B vocatur *κατὰ φύσιν ξυμφωνία*, quia *ξυμφωνία* per se ita dicta inde oriri posset quod praestantissima animi pars serviret ignobilissimae, talis autem symphonia

---

1) De σωφροσύνῃ Cfr. M. Anton. Muretus, Op. Omnia ed. Ruhnk. tom. III, p. 284 sq. — Onom Tull. q c. Orell. & Baiterus (1836). C. F. Hermann: Gesch. u. Syst. p. 328, 444. C. Hoffmeister: Ueber den Begriff der σωφροσ. bei Platon. Essenae 1827. 4. pp. 33. Ritter: Gesch. d. Philos. tom. II, p. 428 sq; J. Ochmann, Charm. Plat. qui fertur dialogus, Vratislav. 1827; Michelet: Jahrb. f. wiss Kritik, 1829, t. II, p. 507.

foret παρὰ φύσιν. Omnis fere consensus et dissensus apud Graecos vocabulis designari solet a re musica petitis: Legg. V p. 746 E, Phaedon. p. 92 C, Protag. 333 A, Gorg. 461 A al. Vid. C. A. den Tex: Diss. de vi musices e sententia Platonis, Traj. ad Rhen. 1816, p. 153 sq. Tum in Symposio tum alibi in suis scriptis Plato, homo Graecus, commendavit amicitiae, concordiae vim atque momentum. Cfr. e Politia V p. 462 B.: ἔχομεν οὖν τι μεῖζον κακὸν πόλει ἢ ἐκεῖνο, ὃ ἂν αὐτὴν διασπᾷ καὶ ποιῇ πολλὰς ἀντὶ μιᾶς; ἢ μεῖζον ἀγαθὸν τοῦ ὃ ἂν ξυνδῇ τε καὶ ποιῇ μίαν; VII p. 536 E: ψυχῇ δὲ βίαιον οὐδὲν ἔμμονον μάθημα; VIII p. 548 B.: καὶ λάθρᾳ τὰς ἡδονὰς καρπούμενοι, ὥσπερ παῖδες πατέρα τὸν νόμον ἀποδιδράσκοντες, οὐχ ὑπὸ πειθοῦς ἀλλ' ὑπὸ βίας πεπαιδευμένοι; Polit. V p. 470 E, 462 D, III p. 403, 404 1). Plures id testantur loci e libris de Legibus. Notabo tantum paginas 679 D. E., 694 B, 695 D, 663 B, 762 A, 736 C, 890 C, 697 C, 698 C, 700 A, 701 D, 708 C, 729 C. D, 628 A. B. C, 689 D. Ratio legum ferendarum, Platone judice, ita comparata esse debet, ut suadere et monere magis quam jubere et vetare videantur 2), ut cives non externa vi coacti, sed animi

---

1) Protag p. 326 B πᾶς ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου εὐρυθμίας τε καὶ εὐαρμοστίας δεῖται.

2) νουθέτησις. Homines persuasione et, si opus est, jubendo

persuasione ad honestatem colendam praeparati, leges sua sponte servare et sequi possint; philosophis praecipit multitudinem non vi et contentionis studio, sed amicis admonitis et persuadendo conciliandam esse (Polit. VI p. 499 E, 520 E). Quae de σωφροσύνη civitatis dicta sunt, valent quoque de eadem virtute animi humani. Tum civitas tum hominis animus debet esse unum et totum. Quodammodo conferri possunt cum sententia Platonis verba Pauli Apostoli, quae leguntur in Ep. ad Rom. XII : 4 sq. καθάπεργὰρ ἐν ἑνὶ σώματι μέλη πολλὰ ἔχομεν, τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐτὴν ἔχει πρᾶξιν οὕτως οἱ πολλοὶ ἓν σῶμά ἐσμεν ἐν Χριστῷ, et alia similia apud eundem Apostolum; Oratio Menenii Agrippae, quae exstat apud Livium, Hist. II, cap. 32, nec multum abludit Stoicorum virtutis definitio: διάθεσις ὁμολογουμένη, Cfr. Diog. Laert. VII, § 89, Tusc. Disp. IV, cap. 15. Ab illa temperantia de qua hucusque egimus, quae σωφροσύνη a Platone dicitur, distinguenda est communis temperantia s. ἐγκρατεία. Haec autem ἐγκρατεία dicitur quoque σωφροσύνη, ubi scriptor vulgarem loquendi morem retinet. De

ad leges servandas compellendi sunt. Cf. C. Dilthey: Platonicorum librorum de Legibus examen, Gottingae 1820, 4. p. 50, et e. g. Legg. IV p. 718 B sqq.

communi temperantia loquitur Plato Polit. III p. 389 D. *Σωφροσύνης δὲ ὡς πλήθει ου τὰ τοιάδε μέγιστα, ἀρχόντων μὲν ὑπηκόους εἶναι, αὐτοὺς δὲ ἄρχοντας τῶν περὶ πότους καὶ ἀφροδίσια καὶ περὶ ἐδωδὰς ἡδονῶν* et lib. IV p. 430 E *κόσμος πού τις ἡ σωφροσύνη ἐστὶ καὶ ἡδονῶν τινῶν καὶ ἐπιθυμιῶν ἐγκράτεια, ὥς φασι.* Cfr. Phaedon. p. 68 C, Phaedr. p. 237 E denique Charm. p. 159 B (de quo loco vid. Herm. Gesch. u. Syst. p. 609). Melius hoc temperantiae genus *ἐγκράτεια* dicitur, nam *ἐγκρατής* est is qui est potens sui 1): cernitur autem illa temperantia in eo, quod magistratus in subditos per vim dominantur, hi vero inviti serviunt. Testantur loci supra allati. — Distinguenda ab ea est illa *σκιαγραφία* virtutis, quae proponitur Phaedon. p. 69 B. Verba *ὡς πλήθει* significare mihi videntur „respectu plebis." Ejusdem generis, ni fallor, est Soph. Oedip. Colon. 20: *μακρὰν γὰρ ὡς γέροντι* (Belg. voor een grijsaard) *προὐστάλης ὁδόν* Coll. V. 76: *ἐπείπερ εἶ γενναῖος, ὡς ἰδόντι.* Plura vide apud Aug. Matthiae, Ausf. Gr. Gram. ed. Lips. 1827, § 388, Rost, Gr. Gram., ed.

1) Dominans, superior, qui potestatem alicujus rei habet: Polit. VI, p. 599 D, IX, p. 589 B, Legg. X, p. 897 B, XII, p. 966 E. Vid. Ast, Lexic. Platon t, I p. 590. De hujus libri pretio monuit V. Cl. H. von Stein: Sieben Bücher zur Gesch. des Platon. tom. I, p. 25.

5[tae] § 105; non agitur de ea in Doctrina partic. linguae Gr., scr. H. Hoogeveen, Amstelod. 1769. 4., in Lamb. Bos, Ellips. Gr. neque in Edition. Vigeri q. c. G. Herm., sed. cons. Ast. ad Polit. p. m. 443; Stallb. Rep. t. I p. 183.

Non puto Astium recte ab ea explicatione dissentire, monentem tunc *τῷ πλήθει* scribendum fuisse. Cfr Phaedr. p. 256 E ubi legimus.... *ἀνελευθερίαν ὑπὸ πλήθους ἐπαινουμένην;* Polit. VI p. 492 B: *ἤ τινα ἄλλον κοινὸν πλήθους ξύλλογον,* Add. Polit. IV p. 437 E, Symp. p. 216 E.

---

§ 6.

De Justitia, quarta virtute primaria.

Quando civitas dicenda sit justa, declaratur Polit. IV p. 434 C: *Χρηματιστικοῦ, ἐπικουρικοῦ, φυλακικοῦ γένους οἰκειοπραγία, ἑκάστου τούτων τὸ ἑαυτοῦ πράττοντος ἐν πόλει — — — δικαιοσύνη τ' ἂν εἴη, καὶ τὴν πόλιν δικαίαν παρέχοι.* Consentanea est definitio justitiae perfecti hominis, Polit. IV p. 441 E: *Μνημονευτέον ἄρα ἡμῖν, ὅτι καὶ ἡμῶν ἕκαστος, ὅτου ἂν τὰ αὑτοῦ ἑκάστου τῶν ἐν αὐτῷ πράττῃ οὗτος δίκαιός τε ἔσται καὶ τὰ αὑτοῦ πράττων.* — Est praescriptum, quod in Politia identidem recurrit, ut homines „sua agant", neque alienis rebus se

immisceant. Dicitur illud plerumque τὰ αὑτοῦ πράττειν 1) (τὸ αὑτοῦ πράττειν: Polit. III p. 400 E, 434 C) Monet Plato ne coriarius simul aggrediatur agricolae vel textoris vel architecti munus, quoniam varia est hominum indoles, et imbecillitas naturae humanae prohibet, quominus idem homo plures artes bene exerceat, cf. Polit. III p. 397 E, III p. 400 E, 406 C. E, p. 414 B, 415 D. al. Ideo jubet nos, ut utar verbo Aristotelis, (Polit. IV cap. 12) μονοπραγματεῖν. Ubi singulae animi partes τὰ αὑτῶν πράττουσι, homo foras se praebebit justum qualis intus est. Fit autem illud, si rationalis animi pars magistratus munere fungitur, totius animi providentiam gerens, iracunda pars rationi obsequitur

---

1) De formulae significatione vidd. imprimis Henrici Stephan. Sched. Var. I, 11; Lobeck ad Phryn. (Lips. 1820) p. 441; C. F. Hermann ad Lucian. de hist. conscrib. p. 330 (Francof. ad M. 1828); C. F. Hermann: Gesch. u. Syst. p. 445, 610 et qui ibi laudantur; V. Doct. Ogienski: Welches ist der Sinn des Platonischen τὰ αὑτοῦ πράττειν? in: Sechster Jahres Bericht des Gymn zu Trzemeszno, edit. ibid. a. 1845. 4. Optime Guil. Orges (Comparatio Platonis et Aristotelis librorum de Republica, Berol. 1843. 8. p. 37) vertit formulam: das vollständige Ineinander Wirken der Elemente des Staats und der Seelenkräfte im einzelnen Menschen. Hegelius, Vorless. über die Gesch. d. Philos. ed. Michelet, tom. II p. 283 reddit: das Fürsichseyn jedes Theils. Maluerim: das Fursichwirken cet.

et pro illa pugnat, prohibens ne tertia grandior fiat et robustior, ita ut suo dumtaxat officio fungi nolit.

Apparet Platonem retinuisse justitiae definitionem Simonidis: τὸ τὰ ὀφειλόμενα ἑκάστῳ ἀποδιδόναι, (Polit. I p. 331 E) quam transtulit ad tres animi humani partes. Recte scribit Chr. Aug. Brandis in opere c. t. Handbuch der Gr.-Röm. Philosophie, tom. II p. I (Berol. 1844) pag. 503: Obgleich jedoch die übliche Erklärung verworfen wird, sie [die Gerechtigkeit] bestehe darin, das Seinige zu thun und jeglichem das Seinige zu geben, so veranlasst diese ihn jedoch die der darin ausgesprochenen äuszerlichen Handlungsweise entsprechende innere Bestimmtheit zu suchen. Saepe Platonem vocem δίκαιος significatione vulgari usurpasse, vix est quod dicam. Eo sensu jungit δίκαια καὶ ὅσια, officia quae Diis et hominibus debentur. Cf. Polit. I p. 331 A, III p. 392 B. C. al. Cum illa justitiae definitione qua dicitur esse οἰκειοπραγία singularum animi partium, non facile apparet quomodo consentanea sit multorum opinio: justitiam quartam virtutem primariam complecti τὴν ὁσιότητα 1). Ne pro-

---

1) Agnoverunt illam difficultatem Tennemann, Syst. d. Plat. Philos. tom. IV, p. 138, F. A. L. A. Grotefend: Commentatio de doctr. Platon. ethica, Gottingae 1820. 4. p. 50.

lixior fiam, afferam tantummodo verba Alex. Kapp: Platon's Erziehungslehre p. 225: Uebrigens, inquit, geht aus der Art und Weise wie Platon die vier Cardinaltugenden in den Büchern vom Staate entstehen lässt genugsam hervor, dass er unter der Gerechtigkeit die Frömmigkeit (ὁσιότης) mitbegreift. Causa cur in Politia et in libris de Legibus virtutibus primariis non annumeretur ὁσιότης, licet ea a Platone semper magni aestimata sit, non satis liquet. Alb. Hafner in Diss. antea laud. p. 9 eam a Platone omissam esse statuit, quia, postquam singulis tribus animi partibus virtutem quandam tribuit, cunctis autem s. toto animo τὴν δικαιοσύνην, nullis locus sanctitati relictus fuerit 1). Sed ita non explicatur, quod et ibi ubi plus nimio verbosus est Plato in Politia, et loquacior videatur in enumerandis virtutibus, quatuor speciebus alias addens, saepissime ea siletur (Cfr. Polit. III p. 402 C, VI p. 506 D, 487 A, VII p. 536 A, VI p. 491 B, X p. 621 C, III p. 395 C), neque ita explicatur causa omissionis in Νόμοις. Fortasse quum Politiam scriberet Plato haec fere ejus sententia fuit.

1) Platon will für jedes seiner drei Seelenvermögen eine entsprechende Tugend, daher kann er nur vier Tugenden zählen,

Conjunctum est scientiae et religionis studium quo et Deo assimulatur homo et veritatem venatur. Vulgo hominum continetur religio ritibus et caeremoniis, eaque Apollini Delphico constituenda relinquit. Cfr. Polit. IV p. 427 B. Ita *ὁσιότης* partim affinis est *σοφίας*, partim *σωφροσύνης*, qua fit ut subditi pareant monitis magistratuum. Verum quaestionem illam in praesens missam facere liceat ut paucis agam de loco, Polit. IV p. 433 B: *Δοκεῖ μοι*, ita Socrates, *τὸ ὑπόλοιπον ἐν τῇ πόλει ὧν ἐσκέμμεθα, σωφροσύνης καὶ ἀνδρείας καὶ φρονήσεως, τοῦτο εἶναι, ὃ πᾶσιν ἐκείνοις τὴν δύναμιν παρέσχεν, ὥστε ἐγγενέσθαι καὶ ἐγγενομένοις γε σωτηρίαν παρέχειν.* Postrema verba sic jungenda sunt *δύναμιν παρέσχεν* .... *ἐγγενομένοις παρέχειν σωτηρίαν.* Est liberior structura. Clarius dictum esset *ἐκείνοις παρέσχε δύναμιν τοῦ ἐγγενέσθαι καὶ ἐγγενομένοις* cet. Pro *ἐγγενομένοις* Vind. F. habet *ἐγγενομένας*, Venet. B. *ἐγγενόμενα* quod tuentur editiones ante Bekkerum. Scilicet, quaeritur unde pendeat infinitivus *παρέχειν.* Stallb. ad h. l. pendere censet a *δοκεῖ μοι*, sed hoc videtur longius abesse, neque placet *παρέχει* quod praebent Vind. B. F., nam indicativus ille parum conveniret cum praecedenti *δοκεῖ μοι.* Astius emendandum censuit *παρέχον*, sed ita neque explicari potest origo lectionis vulgatae, neque iterata terminatio — *ον* nihil

offensionis habet, videtur enim laedere *εὐφωνίαν*.

Videtur ex illo loco profecisse auctor fragmenti quod tribuitur Polo Pythagoreo, et legitur apud Stobaeum, Floril. Titul. IX § 54: *Δοκεῖ μοι τῶν ἀνδρῶν τὰν δικαιοσύναν ματέρα τε καὶ τιθανὰν τᾶν ἄλλαν ἀρετᾶν προσειπέν· ἄτερ γὰρ ταύτας οὔτε σώφρονα οὔτε ἀνδρεῖον, οὔτε φρόνιμον οἷόν τε ἦμεν*, quod effatum componere licet cum sententia in Ciceronis Officiis obvia, quem secutus Ambrosius, de Parad. cap. III (ed. Maurinae tom. I p. 152) scribit: Non enim est pars justitia sed quasi mater omnium. Ad locum, de quo agimus, Stallb. annotavit, quod Plato virtutem universam dixerit *δικαιοσύνην*, mirum id non esse, quia sine virtute primaria hujus nominis ceterae tres, quibus haec vim praebeat, adesse non possint 1). Putaverim potius Platonem, sicuti Aristotelem, (Eth. Nicom. V : 1, III : 8) in ea re secutum esse loquendi usum 2). Jam apud Theognidem latiore sensu *δικαιοσύνη* dicitur perfecta virtus. Vidd. ejus *παραινέσεων* hi versus: 147, sq., 200, 255, 313, 385, 465,

---

1) „Quocirca mirandum non est quod justitia passim latiore sensu pro universa virtute dici videtur." Stallb. Republ. tom. I p. 297.

2) Vidd. e. g. Polit. I : 361 B. coll. Cicer. Off. I § 20, II § 38.

737, 739, 746, 743, 751, 753, 794. Idem usus vocabuli est in Aeschyli versu (Sept. c. Theb. 577): οὐ γὰρ δοκεῖν δίκαιος ἀλλ' εἶναι θέλει. Apponere juvat sententiam Heusdii (Init. Philos. Platon. p. 500 ed. alter.), a quo nemo facile hîc dissentiet: Justitiae notio apud omnem antiquitatem, nec minus apud Graecos quam apud gentes orientales, cum *moralis* quam vocamus *perfectionis* notione conjuncta fuit, ut δίκαιος diceretur vir bonus omnibus virtutibus ad bene vivendum instructus.

---

§ 7.

De nexu doctrinae Platonis cum fragmentis Pythagoreorum apud Stobaeum (Floril.)

Quod in omnibus rebus humanis cerni potest, quidquid quocunque in genere posterius est pendere id a re quadam priore, quippe cui tanquam fundamento innitatur, id imprimis scientiae scientiarumque omnium matri philosophiae accidit. Sic magna intercedit inter Platonis et antecessorum, Socratis, Pythagorae, aliorum placita necessitudo 1). In fragmenti

1) De quaestione quid Plato suo ingenio, quid aliis de-

Epistolae quae fertur Xenophontis ad Aeschinem, dicitur Plato philosophiam Socratis corrupisse, admixta doctrina Pythagorea (Cfr. Dacier, Platon. Aus dem Französ. übers. von J. K. Götz, Augustae Vindelic. 1829. 8. p. 45). In Anthologia inter *ἀδέσποτα* legimus de Platone hunc versum: *Σωκρατικῷ Σάμιον κεράσας μυκτῆρι φρόνημα* 1). Themistius monet, Orat. XXV! p. 318 C, Platonem veterem philosophiam sparsim habitantem, quemadmodum Theseus Athenas, in unum contraxisse; Moderatus Gaditanus in fragmento quod legitur in Porphyrii Vita Pythagorica § 48, contendit Platonem omnia bona habuisse a Pythagoreis, nec illis reliquisse nisi nugas.

Pythagoreismi vestigia in philosophi nostri Operibus multa adsunt. Scribit Carolus Goettling, Praef. ad Aristot. Politic., ed. Jenae 1824. 8. p. X, respiciens Politiam, eum tria potissimum ex illorum placitis in suos usus convertisse: a philosophis regendas esse civitates, civium omnia esse communia et foeminarum virorumque aequabilitatem. Recte ille, modo addidisset institutionem puerorum per geometriam, musicam, cet. Explicatur illud *πυθαγορίζειν* tum ex itineribus quae Plato sus-

---

buerit, bene meruisse dicitur D. Tiedemann: Platonis dialogorum argumenta illustrata et exposita, Biponti 1786. 8.

1) Cfr Cic. Rep. I cap. 10.

cepit in Italiam et Siciliam 1), ubi multum cum his philosophis fuit, tum inde, quod Cebes et Simmias, antequam Socratem adierunt, audiverunt Philolaum 2), cujus librum in tres partes divisum philosophum in Italia emisse tradunt Gellius (Noctes Att. III c. 17 § 1 sq.), Diog. Laërtius (V § 84), Cicero (Rep. I cap. 10).

Virtutis divisionem quadripartitam Platonem habuisse a Pythagoreis monuit Wyttenbachius, V. Cl., cujus in Philomathia (II p. 240) verba haec sunt: „Quod vulgo fertur Platonem philosophiae partem moralem a Socrate sumsisse et ipsum Socratem eam primum docuisse, habet hoc nonnihil temeritatis; siquidem jam ante Socratem Pythagorei illam partem ad quandam rationem (systema) redegerant, eosque in hac, ut in reliquis philosophiae partibus frequens secutus est Plato; ut ex eorum reliquiis apud Stobaeum servatis horumque cum Platone comparatione intelligitur. Et Socrates solam ethicae partem παραινετικήν, quae est de officiis tra-

1) De Platonis itineribus omnino digna est quae consulatur „Comm. Critic. de Platonis quae feruntur epistolis praec. III, VII et VIII," scr. V. Doct. H. T. Karsten, Traj. ad Rhen. 1864. p. 128—150, 163—180. Laudatorem invenit V. Doct. D. Burger Jun. in: Tijdschr. v. d. Nederl. Gymn. 1863/64, p. 137—140.

2) Phaedon. p. 61 D.

ctavit, quum Plato alteram etiam partem, δογματικήν, quae est de Principiis a Pythagoreis acceptam tradiderit. Solennem virtutis in quatuor partes distributionem Plato subinde tradit, veluti Rep. (p. 430 Steph.), Legg. (630 Steph.) et alibi, et apud Diog. Laërt. III : 80 sumtam ex Pythagoreorum doctrina, ut apparet in eorum fragmentis apud Stobaeum, Flor. I v. c. Theagis p. 8—12, Metopi p. 7, Cliniae p. 8." 1). Fragmenta librorum Theagis, Metopi, Cliniae post alios 2) edidit Thomas Galeus in Opuscul. my-

1) Eandem sententiam tuetur Vir Clar. ad Phaedon. p. 172, ad Posid. Rhod. reliq. p. 282. Assensus est Viro Summo, praeter alios, V. Consult. Groen van Prinsterer in Prosopogr. Platon. pag. 44. — Galeus in Opusc. Mythologicis (1688) exhibuit ex Stobaeo tantum ea fragmenta quae in Sermonum libris exstant, neglexit Eclogas Plenius collecta sunt in opere quod inscribitur : Jamblichus' life of Pythagoras, accompanied by fragments of the ethical writings of certain Pythagoreans — — — translated by Th. Taylor, Londini apud Valpy 1818. 8. Cfr. etiam Opuscula Graec. veter. sententiosa et moralia, ed. J. Conr. Orelli. — In Galei opere laud. p. 704 leguntur „*Incerti* cujusdam dissertationes morales", quare obiter moneo harum dissertationum Marsilio Cagnato (lib. III Var. Obs. cap. VI) et Jo. Alb Fabricio videri Sextum Chaeronensem Antonini Philosophi magistrum Vid. Fabricii Praef. ad Sext. Emp., Lips. 1718. Ibid. pro Μίμας εἰμί (Galei p 722) legendum docet Fabr. μύστας εἰμί i. e. initiatus sum.

2) Cf. Fabric. B. Graec. tom. I p. 886 ed. Harl.

thol. phys. ethic. Ed. alt. Amstelod. 1688. 8. Galeum secutus liceat conspectum dare placitorum de quatuor virtutibus primariis et animi humani divisione, quae in Stobaei Floril. tit. I, III, XLI, IX, tribuuntur Theagi Pythagoreo, Metopo, Cliniae et Polo 1). Duae sunt animi partes, melior et deterior, altera rationis compos est, altera expers. Illa dicitur λογισμός, haec bifariam dividitur in iram et cupiditatem (θύμωσις, ἐπιθυμία). Illarum partium melior imperat, paret deterior. Imperat λογισμός s. mens. Posita est ea in hominis capite tanquam in pellucida undique specula, et praeest animo, sicut exercitui dux; satelles ejus est ira (θύμωσις). Tria genera bonorum sunt, nam pertinent ea aut ad hominis corpus, ut pulcritudo, sanitas, bona corporis habitudo (εὐεκτία), sensuum vigor (εὐαισθασία), aut ad animum. Animi bona sunt φρόνασις, ἀνδρεία, δικαιοσύνα, σωφροσύνα. Superest tertium genus, quo ea continentur, quae referuntur ad τὰ ἐκτός, e. g. πλοῦτος, δόξα, τιμά, εὐγένεια. Animi bonorum s. virtutum principum numerus cognoscitur ex animi partium numero. Singularum enim trium partium singulae virtutes sunt. Ratio cognitioni praeest, ira robori,

---

1) Cfr. Gale l. l. p. 659—703.

cupiditas appetitui; aliis verbis: ratione praeditae animi partis virtus est prudentia, irae fortitudo, cupiditatis temperantia — nam cum rationis compos pars moderatur expertem tolerantia gignitur et continentia (*καρτερία καὶ ἐγκράτεια*) — totius denique animi virtus est justitia. Sicut animi partium alia imperat, alia paret, ita illarum virtutes partim imperantes sunt partim parentes, imperat prudentia, parent fortitudo et temperantia, mixta est justitia. Cum melior animi pars imperat et praeest, deterior paret et sequitur, et inter se ambae consentiunt, tum virtus et omne bonum per totum animum existit.

Virtus non posita est in eo, ut quis ex animo perturbationes evellat, verum ut apte connectat. Virtus hominis posita est in illis animi partibus componendis: sunt enim duae animi partes cum ratione componendae. Similiter in urbe principum consensus cum subjectis potentiam parit et concordiam; cum autem per seditionem divelluntur illae, oritur vitium atque discordia. Quidquid vitii, sceleris, peccati in hominum vita cernitur ex animi perturbationibus ortum ducit. At cum illae rationem sequuntur, oritur justitia, quae alibi dicitur efficere harmoniam animi, ita ut habenda sit reliquarum virtutum mater atque nutrix, siquidem absque hac nec temperans nec fortis nec prudens possit esse.

Est enim animi totius cum concinnitate pax atque harmonia. — Apparet jam ex illa brevi expositione mira sententiarum similitudo inter Platonis Politiam et Leges et Pythagoreorum illorum placita, ita ut per allegoriam ad illos torqueri possit Hieronymi dictum (de ill. scriptt.): „Aut Plato philonissat aut Philo platonissat."

Nulla apparet in fragmentis illis opinionis diversitas, quare non opus fuit singulis sententiis auctorum nomina addere, quasi ceteri aliter judicaverint. Si integra opera aetatem tulissent viderentur eadem manu esse conscripta. Si germana sunt fragmenta illa, Platonis imprimis, sed etiam Aristotelis auctoritas grave damnum patitur, nam tum Aristoteles quoque dicendus est saepius inde sua sumsisse. — Verum an aut quatenus fragmenta Pythagoreorum antiquiorum, excepto fortasse Philolao, germana sint quaeritur. Saeculo superiore ad finem vergente, Christophorus Meiners primus critice tractavit hunc locum philosophiae veteris 1). Secuti

---

1) Anno 1781 edere coepit C. M. suam historiam doctrinarum apud Graecos et Romanos, cujus operis censuram dare instituit V. Clar. Wyttenb. in Biblioth. Critic. P. VIII p. 95—125. Idem Meinersius scriptor est commentationis q. i. Abhandlung über die Aechtheit einiger Pythag. Schriften in Philol. Bibliothek, tom. V parte 5.

ejus vestigia multi sunt. Tennemannus e. g. in Systemate Philos. Platon., tom. I, authentiam scriptorum „de anima mundi" Timaei Locri et „de natura τοῦ παντός" Ocelli Lucani tam strenue impugnavit, ut nullus deinde criticus eam defenderit. 1) Jam pauca afferam, unde patebit qualis hodie sit quaestionis status.

E fragmentis Pythagoreorum illa tantum quae Philolai sunt, non in dubium vocanda esse scribit Anton. Westermann, in: Pauly Real-Encycl. s. v. „Pythagoras," et Henricus Ritter, Gesch. der Philos. tom. I p. 359 monet multa scripta et fragmenta librorum quae antiquioribus Pythagoreis tribui solebant: Timaeo, Archytae, Ocello Lucano, Brontino, Euryphamo, certo certius spuria esse. Caroli Goettling (Praef. ad Aristot. Polit. pag. X) haec leguntur verba: „Politica scripta non videntur edidisse Pythagorei, nam quae apud Stobaeum inveniuntur fragmenta ut Archytae, Hippodami, Diotogenis, aliorum ea omnia diu post Platonis et Aristotelis tempora mandata literis sunt. In omnibus enim istis fragmentis mentio regni injicitur ut optimae reipublicae formae, quod tantum abest ut ex-

---

1) Horum librorum quinam ante Mein. antiquitatem oppugnaverint, vide apud Fabricium, B. Gr. tom. I pp. 856, 877. ed. Harl.

Pythagorae disciplina prodierit ut nihil magis abhorrere ab ejus doctrina videatur." De Archytae fragmentorum authentia magis quam de ceterorum ancipites haeserunt viri docti. 1) Ritterus (Gesch. d. pyth. Philos. p. 69) non negat fieri potuisse, ut Theon Smyrnaeus, Nicomachus et Porphyrius genuina servaverint, fragmenta autem illius apud Stob. sine ullo dubio spuria pronunciavit. Eadem est sententia Frid. Adolphi Trendelenburg, de Aristotelis categoriis, Berol. 1833. 8. pag. 22. Omnium Archytae fragmentorum quae in Florilegio occurrunt, authentiam defendit Petersen: Histor.-philol. Studien, Hamburg 1832 p. 24; negavit O. F. Gruppe: Ueber die Fragmente des Archytas u. d. ältern. Pythag., Berol. 1840. 8; mediam quandam viam ingressus erat a. 1833. Hartenstein in Diss. de Archytae Tarentini fragmentis philosophicis. — Tria potissimum argumenta sunt, quibus recentiorum sententia authentiam fragmentorum nostrorum negantium nititur.

I. E dialecto Dorica tantum abest ut authentia probari possit, ut statuerit V. Clar. v. Limburg Brouwer ex dialecto Dorica non satis demon-

---

1) Antiquiora leguntur in Fabric. B. Gr. tom. I p. 831. ed. Harl.

strari haec fragmenta ad Pythagorae tempora pertinere 1) et ante aliquot annos V. Doct. O. F. Gruppe in Disput. q. i. Ueber die Fragmente des Archytas und der ältern Pythagoreer pag. VII haec verba scripserit: In der That entdeckte sich auf den ersten Blick, dass hier die gewöhnlichste Sprache nur in dorische Vokale und Endungen verkleidet sei.

II. Magni ponderis argumentum contra authentiam illorum fragmentorum, in quibus de animi humani partibus et divisione virtutis quadripartita agitur, hinc peti posse videtur, quod apud Platonem eadem illa quae ibi tanquam excerpta occurrunt, a colloquentibus ipsis inveniuntur.

III. Testimonia Aristotelis et Philolai qui cum Aristotele consentit 2), de doctrina Pytha-

---

1) Vid. ejus: Disputatio, qua respondetur ad quaestionem: An et quatenus Philosophi, qui ante Socratem et Platonem fuerunt, atque illi ipsi et qui ex eorum scholis postea prodierunt, in commemorandis vel et exponendis principiis moralibus Divinae existentis Naturae et Providentiae Deorum notionem subinde adhibuerint et virtutis constanter ac sincero pectore colendae incitamenta, praesidia atque alimenta inde deduxerint? Lugd. Bat. 1824. 4. pag. 35.

2) Post Aug. Boeckhii Disput. c. t. Philolaos des Pythagoreers Lehren, nebst den Bruchstücken seines Werkes, Berol. 1820. 8. hujus fragmenta a plerisque genuina habentur.

goreorum morali toto coelo differunt ab iis, quae in fragmentis nostris leguntur. Dolemus temporis injuria intercidisse Aristotelis scripta de Archyta et Pythagoreis 1), eademque a posterioribus scriptoribus neglecta esse, attamen jam in iis quae supersunt pluribus locis idoneus auctor 2) longe alia nos docet, ita ut, judice Rittero, jam inde constet genuina non esse scripta, quae Theagi, Metopo, Cliniae a Stobaeo tribuuntur. Metaph. XII cap. 4 (ed. Stereot.) τῶν μὲν γὰρ φυσικῶν ἐπὶ μικρὸν Δημόκριτος ἥψατο μόνον, καὶ ὡρίσατο πῶς τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρόν, οἱ δὲ Πυθαγόρειοι πρότερον

E. g. a V. Doct. O. F. Gruppe: Ueber die Fragmente des Archytas u. der ältern Pythagoreer, Berol. 1840. 8. cap. III, quod inscribitur: Philolaos als Kriterium. Negavit authentiam V. Doct. Schaarschmidt (die angebliche Schriftstellerei des Philolaos). Philolai doctrinam qui αὐτοψίᾳ cognoscere velit, evolvat: Histor. Philos. Graec. et Rom. ex fontium locis context., Gothae 1857, pag. 71 sqq.

1) Diog. Laërt., V § 25, inter scripta Aristotelis occurrunt περὶ τῆς Ἀρχύτου φιλοσοφίας, α', β', γ'. — τὰ ἐκ τοῦ Τιμαίου καὶ τῶν Ἀρχυτείων, α' — πρὸς τοὺς Πυθαγορείους α' — περὶ τῶν Πυθαγορείων α'. — Obiter moneo Archytae plurima fragmenta habere Simplicium, indicata in Indicibus Fabricianis: Bibl. Gr. tom. IX p. 535 sqq.

2) Aristoleles ist uns der sicherste Führer in der Erforschung der Pythagor. Philosophie. Cf. H. Ritter: Gesch. d. Philos. tom. I p. 369.

περί τινων ὀλίγων ὧν τοὺς λόγους εἰς τοὺς ἀριθμοὺς ἀνῆπτον, οἷον, τί ἐστι καιρὸς ἢ τὸ δίκαιον ἢ γάμος, ibid. lib. I cap. 5 de *τοῖς Πυθαγορείοις* legimus *ὅτι τὸ μὲν τοιόνδε τῶν ἀριθμῶν πάθος δικαιοσύνη, τὸ δὲ τοιόνδε ψυχὴ καὶ νοῦς, ἕτερον δὲ καιρός.* Cfr. porro Magna Moralia, lib. I c. 1. 1), Metaph. I c 6, VII c. 4. — De Justitiae indole secundum Pythagoreos agitur Moral. Eudem. IV cap. 3: *Δοκεῖ δέ τισι καὶ τὸ ἀντιπεπονθὸς ἁπλῶς εἶναι δίκαιον, ὥσπερ οἱ Πυθαγόρειοι ἔφασαν.* Cfr Metaph. I cap. 5, Magna Moralia I c. 33. 2)

---

1) Die sogenannte gröszere Ethik des Aristoteles möge nicht von Aristoteles selbst sein, so ist sie doch aus seiner Schule und jedenfalls aus alter guter Zeit. Cf. Gruppe: l. l. pag. 8.

2) Si spuria sunt fragmenta de quibus agimus, id ipsum optime convenit cum Laërtii loco, unde discimus antiquiorum Pytbagoreorum plures non reliquisse scripta, quod de ipso Pythagora addubitabatur. Cf. Brandis, Handb. d. Gesch. d. Gr.-Röm. Philos. t. I p. 435 ubi laudantur e g. Plut. de Alex. Fort. p. 328, Galen. de Hippocr. et Plat. Plac. I p. 292. Legimus apud Diog. L. VIII § 15 Μέχρι δὲ Φιλολάου οὐκ ἦν τι γνῶναι Πυθαγόρειον δόγμα· οὗτος δὲ μόνος ἐξήνεγκε τὰ διαβόητα τρία βιβλία ἃ Πλάτων ἐπέστειλεν ἑκατὸν μνῶν ὠνηθῆναι (Cfr. VIII § 84, Cic. Rep. I cap. 10). Aequalis fere Philolai erat Archytas (Cic de Orat. III, 34), sicuti Clinias, Theages, Metopus.

PARS POSTERIOR.

Annotationes ad locos selectos Politiae, Timaei, Theaeteti, Phaedri, Phaedonis.

Polit. I p. 327 A. *Κατέβην χθὲς εἰς Πειραιᾶ, κτέ.*
Omnes Platonis dialogi ordiuntur a fortuito quodam casu. Singularem curam posuit in exordiis librorum. Solebant veteres multum operae consumere in primis scriptorum suorum verbis. Cicero scribit ad Atticum suum (XVI : 6): „Habeo volumen prooemiorum. Ex eo eligere soleo quum aliquod *σύγγραμμα* institui." A Diog. Laërtio, V § 48, memoratur Theophrasti liber *προοιμίων* et ibid. § 81 Demetrii Phalerei *προοίμιον ἱστορικόν*.

Polit. I p. 328 E *Δοκεῖ γάρ μοι χρῆναι παρ' αὐτῶν πυνθανεσθάι, ὥσπερ τινὰ ὁδὸν προεληλυθότων, κτέ.*
Componatur cum his dictum Jamblichi, de Py-

thagorica vita, cap. 10. § 53: Ἐξ ὧν δεῖν ὑπολαβόντας, τῆς μὲν γενέσεως αὐτῶν πρόνοιαν πεποιῆσθαι τὸν Ἀπόλλω, τῆς δὲ ἡλικίας ἅπαντας τοὺς θεοὺς, ἀξίους εἶναι τῆς ἐκείνων φιλίας, καὶ μελετᾶν ἀκούειν, ἵνα δύνωνται λέγειν, ἔτι δὲ ἣν μέλλουσιν εἰς τὸ γῆρας βαδίζειν, ταύτην εὐθὺς ἐξορμῶντος τοῖς ἐληλυθόσιν ἐπακολουθεῖν καὶ τοῖς πρεσβυτέροις μηδὲν ἀντιλέγειν. 1)

Polit. I p. 329 A. Πολλάκις γὰρ συνερχόμεθά τινες εἰς ταὐτὸ παραπλησίαν ἡλικίαν ἔχοντες, διασώζοντες τὴν παλαιὰν παροιμίαν.

Astius plura, inquit, habebant Graeci proverbia hujus generis. Laudat Aristot. Ethic. Nicom. VIII : 1, Rhetor I : 11. Adde Macrobii Saturnaliorum lib. VII cap. 5 § 18, ubi legitur fragmentum Empedoclis: ὡς γλυκὺ μὲν γλυκὺ μάρπτε, πικρὸν δ'ἐπὶ πικρὸν ὄρουσεν, ὀξὺ δ'ἐπ' ὀξὺ ἔβη, θερμὸν δ'ἐποχεύετο θερμῷ; Xenoph. Athen. Resp. cap. 1 § 10 οἱ γὰρ ὅμοιοι τοῖς ὁμοίοις εὖνοι εἴσι; Plutarch. Symposiacon lib. IV, q. I: Multiplexne cibus an vero simplex concoctu sit facilior? (ed. stereot. Moral tom. IV.)

Polit. I p. 329 A. Οἱ οὖν πλεῖστοι ἡμῶν ὀλοφύρονται ξυνιόντες — — καὶ ἀγανακτοῦσιν, ὡς μεγάλων τινῶν ἀπεστερημένοι.

---

1) Editus est Jamblichi liber una cum Diog. L Vitis apud Didotium.

Imitatus videtur Lucianus, Infer. Dial. II (ed. stereot. t. I p. 163): *λυποῦνται γὰρ οὐ μικρῶν στερούμενοι.*

Polit. I p. 336 B. *Ὡς δὲ διεπαυσάμεθα καὶ ἐγὼ ταῦτ' εἶπον, οὐκέτι ἡσυχίαν ἦγεν, ἀλλὰ συστρέψας ἑαυτὸν ὥσπερ θηρίον ἧκεν ἐφ' ἡμᾶς ὡς διαρπασόμενος.*

Viro Cl. Cobet (Hyperidis Orat. fun. pag. 30) in vocabulo *διαρπασόμενος* latere videbatur *διασπασόμενος*, putanti verbum *diripiendi* hic non satis commode positum esse de bellua irruente, sed requiri aliud, quod denotet *dilacerare*, *discerpere.* Equidem pace intelligentissimi viri non tentaverim vulgatam lectionem. *Διασπᾶν* quod potissimum adhibetur de civibus qui discordia distrahuntur, universe de congregatione quae separatur 1), frigidius videtur quam ut orationi contextae conveniat. Ideo nisi codicum scripturam nostro loco retinere praestat, 2) requiram *διασπαράττειν.*

---

1) Vid. Polit. V p. 462 A, VI p. 503 B, Legg. IX p. 875 A, XII p. 945 D, Herod. I c. 59.

2) Sensu dilacerandi *διαρπ.* sine varietate lectionis occurrit Politic. p. 274. B. *τῆς γὰρ τοῦ κεκτημένου καὶ νέμοντος ἡμᾶς δαίμονος ἀπερημωθέντος ἐπιμελείας, τῶν πολλῶν αὖ θηρίων, ὅσα χαλεπὰ τὰς φύσεις ἦν, ἀπαγριωθέντων, αὐτοὶ δὲ ἀσθενεῖς ἄνθρωποι καὶ ἀφύλακτοι γεγονότες, διήρπαζοντο ὑπ' αὐτῶν.* Plures loci dubii sunt.

Polit. I p. 344 A. *Λέγω γὰρ ὅπερ νῦν δὴ ἔλεγον, τὸν μέγαλα δυνάμενον πλεονεκτεῖν, κτέ.*

Ita recte dederunt Ast. et Stallb. pro vulgata ὅνπερ quam retinuit Schneiderus. Respicit ὅπερ sententiam praecedentem, qua significatione occurrit etiam ὥσπερ aut ὡς, ὅνπερ vero requirit antegressam *definitionem*.

Polit. II p. 358 B. *Θρασύμαχος γάρ μοι φαίνεται πρωϊαίτερον τοῦ δέοντος ὑπὸ σοῦ ὥσπερ ὄφις κηληθῆναι.*

Componantur verba Socratis de Protagora, Phaedro p. 267 D: *ὀργίσαι τε αὖ πολλοὺς δεινὸς ἀνὴρ γέγονε, καὶ πάλιν ὠργισμένοις ἐπᾴδων κηλεῖν.*

Polit. II p. 364 D.

Ὡς τὴν μὲν κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἔστιν ἑλέσθαι Ῥηϊδίως· λείη μὲν ὁδός, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει· Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν.

Codices Hesiodi cujus versus a Platone laudantur (Op. et Dier. 288) pro λείη habent ὀλίγη. Contra late sparsa fuit antiquitus lectio λείη. Cff. Plat. Legg. IV p. 718 E, Protag. 340 C. D., Critia p. 118 A, Legg. VIII p. 833 B, Phaedr. p. 272 E, Polit. X p. 619 E., Xenoph. Mem. II : 1 § 20 (quem locum laudavit Stobaeus in Floril. tit. I § 101.), Seneca: Herc. Fur. 437, de Provid. cap. 5, quorum plerosque attulit Lennepius ad Hesiodi l.l. Platonem liberius laudare poëtas et alii permulti loci

nos docent, et vero illi ubi diversas dialectos miscuit. Vid. e. g. Polit. II p. 365 E: *εὐχωλαῖς ἀγανῇσι*. Ceterum sequi liceat illos editores qui favent lectioni *λείη*, quoniam ex altera, *ὀλίγη*, mira oritur tautologia. 1) Hanc defendere conatus est V. Doct. B. A. Nauta: Annot. in L. Ann. Senecae librum de Provid. L. B. 1828. 8. p. 85, conferri jubens Odyss. Ω, 227 coll. cum Cicer. de Senect. cap. 15. Certe nemo ob locum Ciceronis tentabit verba Homeri, sed non attendit V. D. lectionem multis locis obviam certo certius non ortam esse e *σφάλματι μνημονικῷ*.

Polit. II p. 365 E. *Εἰ δὲ εἰσί τε καὶ ἐπιμέλονται, οὐκ ἄλλοθέν τοι αὐτοὺς ἴσμεν ἢ ἀκηκόαμεν, ἢ ἔκ τε τῶν λόγων καὶ τῶν γενεαλογησάντων ποιητῶν.*

Pro *λόγων* suspicor reponendum esse *μυθολόγων*. Cf. Polit. III p. 392. D. *ὅσα ὑπὸ μυθολόγων ἢ ποιητῶν λέγεται;* ibid. p. 392 A jungit eodem sensu *ποιητὰς καὶ λογοποιούς*. De universo istorum vocabulorum genere exposuerunt Wyttenb. ad Phaed. p. 127; Creuzer, die hist. Kunst der Griechen Ed. prior p. 177; Baehr, Ctesiae Cnidii Operum Reliq. Francof. ad M. 1824, 8. p. 84.; G. Bernhardy, Grundr. d. Griech. Liter. ed 2ae a. 1852, tom. I pagg. 59, 67.

---

1) Λείη ὁδός est via plana i. e. vehicularis, ἡ ἁμαξιτός·

Polit. II p. 366 A. *Δίκαιοι μὲν γὰρ ὄντες ἀζήμιοι μόνον ὑπὸ θεῶν ἐσόμεθα.*

Vocabulum *μόνον* ex multis codd. recepit Stallb., verum illud omittendum esse apparet ex iis quae statim adduntur: *ἄδικοι δὲ κερδανοῦμέν τε καὶ λισσόμενοι ὑπερβαίνοντες καὶ ἁμαρτάνοντες, πείθοντες αὐτοὺς ἀζήμιοι ἀπαλλάξομεν.* Schneiderus statuit *μόνον* additum esse ab anonymo, ut Platonem exornaret atque amplificaret. Muretus conjectura legi voluerat *μέν*, quod cum *μόνον* facile permutari potuit. Nam etiam vetustissimi codices quasdas voces in compendio scribunt, ita ut primam tantum atque ultimam, interdum et mediam literam, pro integra voce ponant linea superducta, hoc modo: $\overline{\Pi P C}$, $\overline{\Theta C}$, $\overline{\Sigma H P}$, $\overline{Y C}$, $\overline{\Pi P A}$, $\overline{M P A}$, $\overline{K \Omega}$, $\overline{\Pi T E}$, $\overline{A N \Theta N}$. De his aliisque abbreviationibus tritis et vulgaribus vide Bern. de Montfaucon, Palaeogr. Gr. Paris., 1708, p. 341 sq.

Polit. II p. 372 A. *Ἄλλο τι ἢ σῖτόν τε ποιοῦντες καὶ οἶνον καὶ ἱμάτια καὶ ὑποδήματα καὶ οἰκοδομησάμενοι οἰκίας θέρους μὲν τὰ πολλὰ γυμνοί τε καὶ ἀνυπόδητοι ἐργάσονται, κτέ.*

In hac suavi vitae agrestis descriptione conferatur Lucretius, de natura rerum V : 1391 seqq. „Saepe itaque inter se prostrati in gramine molli | propter aquae rivum, sub ramis arboris altae. | Non magnis opibus jucunde corpora

habebant: | praesertim cum tempestas ridebat, | et anni tempora pingebant viridaneis floribus herbas, | tum joca, tum sermo, tum dulces esse cachinni | consuerant: agrestis enim tum musa vigebat", et quae deinceps leguntur in T. Lucretii Cari editione q. c. S. Havercamp, L. B. 1725. 4. tom. II p. 411. 1)

Polit. II p. 372 E. *Οὐ πόλιν, ὡς ἔοικε, σκοποῦμεν ὅπως γίγνεται, ἀλλὰ καὶ τρυφῶσαν πόλιν. ἴσως οὖν οὐδὲ κακῶς ἔχει· σκοποῦντες γὰρ καὶ τοιαύτην τάχ᾽ ἂν κατίδοιμεν τήν τε δικαιοσύνην καὶ ἀδικίαν, ὅπῃ ποτὲ ταῖς πόλεσιν ἐμφύονται.*

Explicatur iis quae in vicinia leguntur, ubi dicit Socrates inde oriri bella ex quibus magnae calamitates civitatem invadant: non sufficiet exercitus qui civitati hucusque fuit, sed plures erunt comparandi milites, inde fiet ut agricola vel coriarius vel alius artifex simul sit miles (Cf. p. 374.) Ita informat vitiosam civitatem juxta sanam, ut appareat qua via (*ὅπῃ*) in civitatibus oriantur justitia et injustitia, sc. ex *πολυπραγμοσύνῃ*.

---

1) Annotationum in Lucretium specimen communicatum cum Jo. Clerico a Jo. Barbeyracio, qui edere volebat auctorem hunc, reperias in Opere c. t. Bibliothèque Choisie tom. XVIII p. 242 sqq., quarum tamen annotationum nulla apud Havercampium facta mentio.

Polit. II p. 375 A. Οἴει οὖν τι, ἦν δ'ἐγώ, διαφέρειν φύσιν γενναίου σκύλακος εἰς φυλακὴν νεανίσκου εὐγενοῦς.

Monuit Ogienski (Welches ist der Sinn des platonischen τὰ αὑτοῦ πράττειν? Trzemeszno 1845, 4. p. 7) vocabulum σκύλαξ a Platone electum esse propter soni similitudinem cum φύλαξ, quod in oratione contexta praecedit. Vereor num recte nostro loco paronomasiam adesse statuerit, quae saepe existit ut rideantur sophistae e conjunctione nominis proprii cum nomine communi: Symp. p. 185 C. Παυσανίου δὲ παυσαμένου (additur διδάσκουσι γάρ με λέγειν οὑτωσὶ οἱ σοφοί). Polit. IX p. 580 C. ὁ Ἀρίστωνος υἱὸς τὸν ἄριστον ἔκρινε, Polit. X p. 614 B. Ἀλκίνου — ἀλκίμου ἀνδρός.

Polit. II p. 377. Ad Platonis sententiam de fabulis ibi propositum conferatur omnino Proclus, Theol. Plat. I : 4 p. 10. 1) In iis quae Plato in mythologiam dixit praeivit Euripides, Ion. p. 443 sq. Καὶ γὰρ ὅστις ἂν βροτῶν | κακὸς πεφύκῃ, ζημιοῦσιν οἱ θεοί. | Πῶς οὖν δίκαιον, τοὺς

1) In Dan. Wyttenbachii Lectionibus Quinque. Ed. G. L. Mahne, Gandav, 1824. 8. p. 44 legi, in librum X de Republica Plat. exstitisse Procli Commentarium, qui superiori saeculo adhuc Florentiae in bibliotheca Salviati apparuit, sed postea evanuit.

νόμους ὑμᾶς βροτοῖς | γράψαντας αὐτοὺς ἀνομίαν ὀφλισκάνειν; | εἰ δ' (οὐ γὰρ ἔσται, τῷ λόγῳ δὲ χρήσομαι) | δίκας βιαίων δώσετ' ἀνθρώποις γάμων, κτέ. Alii loci Euripid. qui huc pertinent, leguntur Iphig. in Aul. 795, in Taurid. 385, Troad. 981, Androm. 107. Hippol. 120. Antea Deum omnis mali et pravitatis expertem proposuerat Xenophanes, cujus notissimum dictum legitur apud Sext. Empir. adv. Mathem. IX, 193 *πάντα θεοῖς ἀνέθηκαν Ὅμηρος τε Ἡσίοδος τε, ὅσσα παρ' ἀνθρώποισιν ὀνείδεα καὶ ψόγος ἐστί.* Ipsius doctrina erat, *εἷς θεὸς ἔν τε θεοῖσι καὶ ἀνθρώποισι μέγιστος | οὔτε δέμας θνητοῖσιν ὁμοίϊος οὔτε νόημα* Cf. Clem. Alex. Stromat. V p. 601, Euseb. Praep. Ev. lib. XIII p. 678. Ex eadem opinione orta interpretatio allegorica poëtarum (cui jam faverat Democritus 1) apud Phurnutum (de natura deor. §§ 2, 3, 4, 9, 11, 16 al.) in Vita Homeri p. 325 ed. Gale, Heracliti Alleg. Homer. edit. a V. Doct. E. Mehler L. B. 1851. 8.

Polit. II p. 378 A. .... *ὡς Οὐρανός τε εἰργάσατο*

---

1) Cf. Schol. Venet. ad Iliad. VIII : 39, in Homeri Iliad. c. n. Villoisoni, Venet. 1788. f. m. pag. 192. Negligenter versatum esse Villois. in Homeri codd. describendis post alios queritur V. Doct. E. Mehler, Heracl. Allegor. Hom. pag. VI Praef.

ἅ φησι δρᾶσαι αὐτὸν Ἡσίοδος, ὅ τε αὖ Κρόνος ὡς ἐτιμωρήσατο αὐτόν.

Attigerunt eam fabulam Porphyrius, de antro nymphar. p. 65. *ὁ καὶ πάσχει ὁ Κρόνος καὶ δεθεὶς ἐκτέμνεται ὡς ὁ Οὐρανός;* Phurnutus, de natura deorum VII p. 118 *ὁ Κρόνος ἱστορεῖται συνεχῶς ἐπὶ τῷ μίγνυσθαι τῇ γῇ κατιόντα τὸν Οὐρανὸν ἐκτεμεῖν· τοῦτον δὲ τὸν Δία ἐκτεμεῖν καὶ παῦσαι τῆς ὕβρεως.* Timaeus apud Schol. Apollonii Rhodii IV p. 983 p. 309 *Τίμαιος δέ φησι καὶ τὴν δρεπάνην ἐκεῖ (ἐν Κερκύρᾳ) κεκρύφθαι ᾗ ὁ Κρόνος τὰ τοῦ Οὐρανοῦ αἰδοῖα ἀπέτεμεν ἢ ὁ Ζεὺς τὰ τοῦ Κρόνου.* Accuratissime hac de re egit Robertus Unger, Zeitschr. f. d. Alterth. w. 1842 p. 1171 sq.

Polit. II p. 378 B. *Οὐδέ γε, ἦν δ᾽ἐγώ, τὸ παράπαν, ὡς θεοὶ θεοῖς πολεμοῦσί τε καὶ ἐπιβουλεύουσι καὶ μάχονται.*

Conjunctio vocabulorum *πολεμεῖν* et *μάχεσθαι* quae etiam occurrit Polit. V p. 470 C, in mentem revocat Homericum *πολεμίζειν ἠδὲ μάχεσθαι* (Iliad. II, 452; III, 67, 435; VII, 3). Scriptor Vitae Homeri vere aureae quae legitur apud Galeum, monet *πολλὰς δὲ γνώμας καὶ παραινέσεις ἀγαθὰς Ὁμήρου ἐξενεγκόντος, παρέφρασαν οὐκ ὀλίγοι τῶν μετ᾽ αὐτόν·* sententiam suam defendit afferendo locos Pythag. Eurip. Aesch. Soph. Arati. Vix ignoscas ei quod ceteris non addidit Platonem, qui innumeris locis Homerum nobis in mentem

revocat. Liceat autem exemplorum moli unum eripere. Polit. VII p. 535 B legitur vocabulum rarissimum ἄῤῥατος, cujus sensus declaratur altero loco ubi occurrit, Cratyl. p. 507. Homericum illud esse non recte monuit Ruhnken. in Opusc. p. 15 ed. Kidd (cf. Index ad Timaei Gloss. ed. Koch), nam apud Homerum non exstat. 1)

Polit. II p. 379 C. Τῶν κακῶν ἄλλ' ἄττα δεῖ ζητεῖν τὰ αἴτια, ἀλλ' οὐ τὸν θεόν.

Stallb. conferri jubet Polit. V p. 617 E. Addi possunt Tim. p. 56 C, Politic. p. 273 B. C.

Polit. II p. 382 D. Ποιητὴς μὲν ἄρα ψευδὴς ἐν θεῷ οὐκ ἔνι.

Conjectura locum sanare voluerunt Markland. ad Lysiam p. 408 ed. Reiske et Ruhnken. in Opusc. tom. I p. 234 ed. Bergman., qui laudantur a Stallb., sed videtur conjectura non opus esse. Similiter Latine dicitur „erant in Catone multae literae." Phaed. p. 77 E legimus ἴσως ἔνι τις καὶ ἐν ἡμῖν παῖς. Schneider. ad h. l. affert verba Diphili, quae leguntur apud Harpocrationem in δευσοποιός: ἀγαθὸς βαφεὺς ἔνεστιν ἐν

---

1) In praefatione ad Timaei Gloss. scribit Ruhnkenius Platonem amare verba antiqua et a vulgari usu remotiora At num Plato, sicuti Thucydides, Sallustius, alii, amavit antiquae orationis colorem?

τῷ παιδιῳ. Optime sententia Platonica vernacule sic redderetur: er steekt in den god geen leugenaar (geen leugenachtig dichter).

Polit. III p. 391 C. . . . *ὡς Ἀχιλλεὺς — τοσαύτης ἦν ταραχῆς πλέως, ὥστ' ἔχειν ἐν αὑτῷ νοσήματε δύο ἐναντίω ἀλλήλοιν, ἀνελευθερίαν μετὰ φιλοχρηματίας καὶ αὖ ὑπερηφανίαν θεῶν τε καὶ ἀνθρώπων.*

Cum Platonis verbis comparetur Cicero, Tusc. Disp. III cap. 4 § 7: „Num reliquae quoque perturbationes animi, formidines, libidines, iracundiae? Haec enim fere sunt ejusmodi quae Graeci *πάθη* appellant: ego porteram *morbos*; et id verbum esset e verbo; sed in consuetudinem nostram non caderet. Nam misereri, invidere, gestire, laetari, haec omnia morbos Graeci appellant, motus animi rationi non obtemperantes: nos autem hos eosdem motus concitati animi recte, ut opinor, perturbationes dixerimus, morbos autem non satis usitate." Similia apud Ciceronem leguntur Offic. III cap. 5 § 18, Finib. III § 35.

Polit. III p. 399 E. *Νὴ τὸν κύνα.*

Ad intelligendam originem hujus affirmandi formulae, quae Socrati imprimis familiaris erat, (vid. Wyttenb. ad Phaedon. p. 260 et qui ibi laudatur Aeg. Menagius ad Diog. Laërt. II § 40.) fortasse facit monitum Baehrii ad Ctesiam: Canis multum abest ut de-

spicatui sit habita apud Persas ut inter bona animalia Ormuzdi fuerit relata. Vid. Plutarch. de Isid. et Osir p. 369 F, p. 514 Wyttenb. Fuit quoque imago fidei et imprimis immortalitatis spe plenae et idcirco conspicua in monumentis sepulcralibus. Vid. Creuzeri Symbolic. I p. 752, ne plura. Cf. Jo. Christ. Felix Baehr: Ctesiae Cnidii Operum reliquiae, Francof. ad Moenum 1824 p. 96 sq.

Polit. III p. 405 C. D. *Τὸ δὲ ἰατρικῆς, ἦν δ' ἐγώ, δεῖσθαι, ὅτι μὴ τραυμάτων ἕνεκα ἤ τινων ἐπετείων νοσημάτων ἐπιπεσόντων, ἀλλὰ δι' ἀργίαν τε καὶ δίαιταν, οἵαν διήλθομεν, ῥευμάτων τε καὶ πνευμάτων ὥσπερ λίμνας ἐμπιπλαμένους φύσας τε καὶ κατάρρους νοσήμασιν ὀνόματα τίθεσθαι ἀναγκάζειν τοὺς κομψοὺς Ἀσκληπιάδας, οὐκ αἰσχρὸν δοκεῖ;*

Spectatur ad Hippocraticam doctrinam de *flatibus* atque de *fluctibus*. Vide „Oeconom. Hippocr. s.s. v.v. Exstat ea in Hippocr. Oper. Omn. tom. II ed. Anut. Foes.

Polit. III p. 414 C. *Μηδὲν καινόν, ἦν δ' ἐγώ, ἀλλὰ Φοινικικόν τι.*

Conferatur Strabo III p. 259 B, ubi est *ψεῦσμα Φοινικικόν.* In Erasmi Adag. Epitome p. 280 ed. Elzev. anni 1650, explicatur proverbium „Phoenicum pacta": *Φοινίκων συνθῆκαι.* Similia dicta feruntur Diogenis: *Λυδοὶ πονηροί, δεύτεροι δ' Αἰγύπτιοι | τρίτοι δὲ πάντων Κᾶρες ἐξωλέστα-*

τοι· Phocylidis (V) Λέριοι κακοί, Luciani τρία κάππα κάκιστα. Notissimum est Κρῆτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί. A. Livio memoratur (Histor. XXI cap. 4) „perfidia Punica", apud Horatium legitur „Parthis mendacior" (Epist. II, 1 v. 113) „infidi Persae" (Odar. IV, 15 v. 23).

Polit. V p. 452 C ..... ἅπερ νῦν τοῖς πολλοῖς τῶν βαρβάρων γυμνοὺς ἄνδρας ὁρᾶσθαι.

Miror nullum interpretem hic contulisse Herod. I cap. 10, imprimis haec verba: παρὰ γὰρ τοῖσι Λυδοῖσι, σχεδὸν δὲ καὶ παρὰ πᾶσι τοῖσι ἄλλοισι βαρβάροισι, καὶ ἄνδρα ὀφθῆναι γυμνὸν εἰς αἰσχύνην μεγάλην φέρει, ubi vid. Wesseling.

Polit. V p. 459 C. Συχνῷ τῷ ψεύδει καὶ τῇ ἀπάτῃ κινδυνεύει ἡμῖν δεήσειν χρῆσθαι τοὺς ἄρχοντας ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν ἀρχομένων.

Quamquam Plato Legg. V p. 730 C meliora scripsit, saepius tamen probavit ψεῦσμα ἐν δέοντι γενόμενον. Vid. Polit. II p. 382 C, III p. 414 B, I p. 331 C. Legg. II p. 663 D. Haud dissimilis sententia legitur in Xenoph. Cyrop. I, 6 § 31, apud Sophoclem, Philoct. 108 sq.: Neopt. οὐκ αἰσχρὸν ἡγεῖ δῆτα τὰ ψευδῆ λέγειν; Ul. οὔκ, εἰ τὸ σωθῆναί γε τὸ ψεῦδος φέρει, et in oratione Darii apud Herodot. III cap. 72.

Polit. V p. 460 C.... τὰ δὲ τῶν χειρόνων [sc. τέκνα] καὶ ἐάν τι τῶν ἑτέρων ἀνάπηρον γίγνηται, ἐν ἀπορρήτῳ τε καὶ ἀδήλῳ κατακρύψουσιν ὡς πρέπει.

Respicit Plato locum illum in Timaeo p. 19 A: τὰ δὲ τῶν κακῶν εἰς τὴν ἄλλην λάθρα διαδοτέον πόλιν. Ceterum non interfici jubet, sed inter inferioris ordinis homines, in opificum classem detrudi. Cf. Goettling ad Aristot. Polit. p. XIV.

Polit. V p. 461 B. Ὅταν δὲ δὴ, οἶμαι, αἵ τε γυναῖκες καὶ οἱ ἄνδρες τοῦ γεννᾶν ἐκβῶσι τὴν ἡλικίαν, κτέ.

Laudat Ocellus Lucanus, de Univ. cap. 4 ed. Gale 1).: Δεῖ δὲ καὶ παιδεύειν τὰ τοιαῦτα τῶν νομίμων ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς πόλεσι, τὸ μήτε μητρὶ συγγίγνεσθαι μήτε θυγατρὶ, μήτε ἀδελφῇ, μήτε ἐν ἱεροῖς, μήτε ἐν φανερῷ τόπῳ, καλὸν γάρ ἐστι καὶ πρόσφορον τὸ ὡς πλεῖστα κωλύματα γίγνεσθαι τῆς ἐνεργείας ταύτης.

Polit. VI p. 495 B. Καὶ ἐκ τούτων δὴ τῶν ἀνδρῶν καὶ οἱ τὰ μέγιστα κακὰ ἐργαζόμενοι τὰς πόλεις γίγνονται καὶ τοὺς ἰδιώτας, καὶ οἱ τἀγαθά, οἳ ἂν ταύτῃ τύχωσι ῥυέντες.

Vir Doct. S. A. Naber in erudita disputatione q. i. Observationes criticae in Platonem p. 19, 2) facillima mutatione pro οἳ ἂν legendum propo-

1) De Ocello Lucano egit. Fabr. ad. Sext. Empir. Oper. pagg. 662, 685, 687; Bibl. Gr. tom. I, p. 855 ed. Harl.

2) Continuantur observationes illae in: Tijdschrift voor de Nederl. Gymnas. 1863—64, pag. 49—83.

suit ὅταν. Verum sensum loci recte ni fallor Astius, probante Schneidero, constituit hunc: si commendare qui forte huc (ad bonum et virtutem) feruntur. Quod si ita est praestat commendare lectionem vulgatam.

Polit. VI p. 498 A .... ἐν δὲ τῷ ἔπειτα, ἐὰν καὶ ἄλλων τοῦτο πραττόντων παρακαλούμενοι ἐθέλωσιν ἀκροαταὶ γίγνεσθαι, μέγαλα ἡγοῦνται, πάρεργον οἰόμενοι αὐτὸ δεῖν πράττειν.

Verum jam videtur sensisse Ficinus qui locum sic reddidit: „si ab aliis id agentibus provocati auditores fieri patiantur, *magnum quid cogitant*", cet. Contexta oratio illi interpretationi favet. Non immerito autem verba μέγαλα ἡγοῦνται post aliorum conjecturas tentavit Vir Cl. J. A. C. v. Heusde, dubitans annon illa locutio barbara potius sit quam Graeca, nedum Platonica. Conjicit legendum esse μεγαλαυχοῦνται. 1) Et sane frequentissime in codicibus scriptione continua exaratis vitia orta sunt e prava distinctione verborum. At non probaverim emendationem μεγαλαυχοῦνται, quia illa minus convenit cum ironia quae nostro loco inest. Quare malim legere μέγα τι ἡγοῦνται.

---

1) Vid. Theses adjectae ejus dissertationi q. i. M. Tullius Cicero Φιλοπλάτων, Traj. ad Rhen., 1836. 8.

Polit. VI p. 504 B. *Ἐλέγομέν που, ὅτι ὡς μὲν δυνατὸν ἦν κάλλιστα αὐτὰ κατιδεῖν ἄλλη μακροτέρα εἴη περίοδος, ἣν περιελθόντι καταφανῆ γίγνοιτο, τῶν μέντοι ἔμπροσθεν προειρημένων ἑπομένας ἀποδείξεις οἷόν τ' εἴη προςάψαι.*

Praestat ibi pro *ἑπομένας* cum viro Doct. S. A. Naber legere *ἐχομένας*, unde pendeat genitivus *τῶν*. Longior via quam Plato ingrediendam esse monet, ut ad veram animi cognitionem perveniamus est ea, quae per ideas ad veram de animo sententiam ducit.

Polit. VI p. 507 E. *Οὐ σμικρὰ ἄρα ἰδέα ἡ τοῦ ὁρᾶν αἴσθησις καὶ ἡ τοῦ ὁρᾶσθαι δύναμις· τῶν ἄλλων συζεύξεων τιμιωτέρῳ ζυγῷ ἐζύγησαν, εἴπερ μὴ ἄτιμον τὸ φῶς.*

Vertit Ficinus: „Profecto visibilis ipsius vis et videntis potentia jugo quodam aliarum omnium conjugationum maxime honorando junctae sunt, non exigua quadam specie, si modo non contemnendum est lumen." Recte pro *σμικρὰ ἄρα ἰδέα* vertit *σμικρᾷ ἄρα ἰδέᾳ*, quam lectionem et oratio contexta flagitat, et praeter alios codex Paris. A exhibet. Non assentiendum videtur Bekkero, qui ut Polit. II p. 373 E *οὔ τι σμικρῷ, ἀλλ' ὅλῳ στρατοπέδῳ μείζων πόλις*, ita hic *ζυγὸν οὐ σμικρᾷ ἰδέᾳ τιμιώτερον* dici existimat.

Polit. VII p. 514 A. *Ἰδὲ γὰρ ἀνθρώπους οἷον ἐν καταγείῳ οἰκήσει σπηλαιώδει, κτέ.*

Comparetur cum Platone Aristotelis locus qui legitur apud Ciceronem, de nat. deor II, 37 § 95: „Si essent qui sub terra semper habitavissent, bonis et illustribus domiciliis, quae essent ornata signis atque picturis, instructaque rebus iis omnibus quibus abundant ii, qui beati putantur, nec tamen exissent unquam supra terram" cet.; et Porphyrii verba (de antro nympharum, cap. 8 ed R. M. v. Goens): *ἀφ' ὧν οἶμαι ὁρμώμενοι καὶ οἱ Πυθαγόρειοι, καὶ μετὰ τούτους Πλάτων ἄντρον καὶ σπήλαιον τὸν κόσμον ἀπεφήναντο.*

Polit. VII p. 527 D. *Τί δαί; τρίτον θῶμεν ἀστρονομίαν; ἢ οὐ δοκεῖ; ἐμοὶ γοῦν, ἔφη· τὸ γὰρ περὶ ὥρας εὐαισθητοτέρως ἔχειν καὶ μηνῶν καὶ ἐνιαυτῶν, οὐ μόνον γεωργίᾳ οὔτε ναυτιλίᾳ προσήκει ἀλλὰ καὶ στρατηγίᾳ οὐχ ἧττον.*

In postrema verba commentarii instar est narratio quae legitur apud Livium: Histor. XLIV cap. 37. Agitur ibi de iis quae praecesserunt pugnam Pydnensem: „Castris permunitis C. Sulpicius Gallus tribunus militum secundae legionis qui praetor superiore anno fuerat, consulis permissu ad concionem militibus advocatis pronunciavit nocte proxima, ne quis id pro portento acciperet, ab hora secunda usque ad quartam horam noctis lunam defecturam esse. Id quia naturali ordine statis temporibus fiat

et sciri ante et praedici posse — — — Nocte quam pridie Nonas Septembres insequuta est, edita hora luna quum defecisset Romanis militibus Galli sapientia prope divina videri: Macedonas ut triste prodigium, occasum regni perniciemque gentis, movit." (Consonant fere cum Livio Plut. Aem. Paul. cap. 17; Plin. Hist. Nat. II cap. 6; Polyb. reliq. libri 29 cap. 6.) Simile quid de Columbo narrat Robertsonus in Histor. Americ. sub finem lib. II. 1). Convocavit ille Indianos qui jam desierant admirari Hispanos, ita ut ne commeatum quidem iis praebere vellent. Advocata concione dixit fore ut luna deficeret, seque conspiciendam daret sanguineam, iratam quippe propter eorum agendi rationem, atque mox iram suam re probaturam. Quod quum stante concione evenit, metu perculsi, superstitiosi illi homines statim cum viatico ad Columbum properarunt, seque prostraverunt ad pedes ejus orantes, ut averteret periculum imminens. Neque irritae fuerunt Columbi preces. Mox enim luna sicut antea lucere coepit.

Polit. VII p. 532 B. C. Ἡ δέ γε, ἦν δ'ἐγώ,

---

1) Operis versio hanc inscriptionem habet Belgicam: Geschiedenis van America door William Robertson, Amst. 1778. 8. Ibi vid. tom. I p. 268.

λύσις τε ἀπὸ τῶν δεσμῶν καὶ μεταστροφὴ ἀπὸ τῶν σκιῶν ἐπὶ τὰ εἴδωλα καὶ τὸ φῶς καὶ ἐκ τοῦ καταγείου εἰς τὸν ἥλιον ἐπάνοδος καὶ ἐκεῖ πρὸς μὲν τὰ ζῶά τε καὶ φυτὰ καὶ τὸ τοῦ ἡλίου φῶς ἐπ' ἀδυναμίᾳ βλέπειν, πρὸς δὲ τὰ ἐν ὕδασι φαντάσματα θεῖα καὶ σκιὰς τῶν ὄντων, ἀλλ' οὐκ εἰδώλων σκιὰς δι' ἑτέρου τοιούτου φωτὸς ὡς πρὸς ἥλιον κρίνειν ἀποσκιαζομένας, κτέ.

Recte monent scriptorem ex semet ipso imprimis intelligendum et explicandum esse. Jam vide quam arcte cohaereant verba modo descripta cum imagine antri inferni quae proponitur in eodem Politiae libro p. 511 A sqq. Cum λύσις ἀπὸ τῶν δεσμῶν confer. p. 515 C. σκοπεῖ δὴ — — — αὐτῶν λύσιν τε καὶ ἴασιν τῶν τε δεσμῶν. — Cum verbis μεταστροφὴ ἀπὸ τῶν σκιῶν ἐπὶ τὰ εἴδωλα confer. p. 515 D. καθορᾶν ἐκεῖνα ὧν τότε τὰς σκιὰς ἑώρα. — Cum τὸ φῶς confer. verba καὶ πρὸς τὸ φῶς ἀναβλέπειν. — Cum καὶ ἐκ τοῦ καταγείου εἰς τὸν ἥλιον ἐπάνοδος καὶ ἐκεῖ πρὸς μὲν τὰ ζῶά τε καὶ τὰ φυτὰ καὶ τὸ τοῦ ἡλίου φῶς ἐπ' ἀδυναμίᾳ βλέπειν conferenda sunt quae leguntur p. 515 E εἰ δέ — — — ἐντεῦθεν ἕλκοι τις αὐτὸν βίᾳ διὰ τραχείας τῆς ἀναβάσεως καὶ ἀνάντους καὶ μὴ ἀνείη πρὶν ἐξελκύσειεν εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλίου ἆρα οὐχὶ ὀδυνᾶσθαι. Sequitur legendum esse in textu cum nonnullis libris, Vind. F, Aug. B, Flor. R, καὶ τὸ τοῦ ἡλίου φῶς ἀδυναμία βλέπειν. Si ita textum constituis, accurate

singula sibi respondent: λύσις — μεταστροφή — ἐπονοδάς — ἀδυναμία βλέπειν — πᾶσα αὕτη ἡ πραγματεία. Verba ἐνταῦθα δὲ πρὸς φαντάσματα quamquam paucissimorum codicum auctoritate nituntur, retinenda sunt. Respicere videntur ea quae legimus Polit. VII p. 516 A. οὐ γὰρ ἂν ἔφη, ἐξαίφνης γε. Συνηθείας δή, οἶμαι, δέοιτ' ἄν, εἰ μέλλοι τὰ ἄνω ὄψεσθαι· καὶ πρῶτον μὲν τὰς σκίας ἂν ῥᾷστα καθορῴη, καὶ μετὰ τοῦτο ἐν τοῖς ὕδασι τά τε τῶν ἀνθρώπων καὶ τα τῶν ἄλλων εἴδωλα, ὕστερον δὲ αὐτά· ἐκ δὲ τούτων τὰ ἐν οὐράνῳ καὶ αὐτὸν τὸν οὔρανον, κτέ.

Polit. VII p. 533 E. Οὐ περὶ ὀνόματος ἡ ἀμφισβήτησις οἷς τοσούτων πέρι σκέψις ὅσων ἡμῖν προκεῖται. Οὐ γὰρ οὖν ἔφη· ἀλλ' ὃ μόνον δηλοῖ πρὸς τὴν λέξιν σαφηνείᾳ, ὃ λέγοι ἐν ψυχῇ·

Pro ἐν ψυχῇ corrigendum est ἡ ψυχή. Voculae ἐν et ἡ facile permutari potuerunt, sicuti μέν et μή, de quibus id monuit Bothe ad Soph. Oedip. Colon. v. 1559. Antiquissimum esse vitium inde apparet quod adest in omnibus nostris codicibus.

Polit. VII p. 534 D. Ἀλλὰ μὴν τούς γε σαυτοῦ παῖδας, οὓς τῷ λόγῳ τρέφεις τε καὶ παιδεύεις, εἴ ποτε ἔργῳ τρέφοις, οὐκ ἂν ἐάσαις, ὡς ἐγῷμαι, ἀλόγους ὄντας ὥσπερ γραμμάς, ἄρχοντας ἐν τῇ πόλει κυρίους τῶν μεγίστων εἶναι.

Γραμμή semper significat *lineam*. De linea

in pictura (γραφά) dicitur in fragm. Theagis in Galei Opusc. p. 695; de linea geometrica, notissimo loco Menonis, ubi Socrates docet, quomodo notiones geometricae hominum etiam imperitissimorum animis elici possint. Cff. etiam Polit. VI p. 509 D, Protag. 326 D, Theaet. 181 A, et apud Plutarchum proverbium μὴ κίνει γραμμήν i. e. ne mutes rerum fines praescriptos. 1) Sequitur γραμμάς nostro loco a Platone scribi non potuisse. Nuper Vir Doct. S. A. Naber in commentatione supra laudata pag. 19 proposuit emendationem βλιτομάμμας, quod significat apud Aristoph. Nubib. 1001 2) eum, qui infantis instar simplex et stolidus est. Videtur palaeographica ratione, hoc loco Platonis, usus rarissimi vocabuli defendi non posse. Melius Stallb. conjecit γραφάς; vellem excitasset, praeeunte Astio, locum qui legitur in Phaedro p. 275 D. Δεινὸν γάρ που — τοῦτ' ἔχει γραφή, καὶ ὡς ἀληθῶς ὅμοιον ζωγραφίᾳ. καὶ γὰρ τὰ ἐκείνης ἔκγονα ἕστηκε μὲν ὡς ζῶντα, ἐὰν δέ ἀνέρῃ τι σεμνῶς πάνυ σιγᾷ.

---

1) Alia exempla indicantur in Indice Graecitatis Plut. Vid. Wyttenb. Oper. moral. edit., t. VIII p 363.

2) Teste Nabero l.l. egit de illo vocabulo Phrynichus (Anecd. Graec Ed. Imm. Bekker 31. 3)

Polit. VIII p. 547 E. *Τὸ δέ γε φοβεῖσθαι τοὺς σοφοὺς ἐπὶ τὰς ἀρχὰς ἄγειν, ἅτε οὐκέτι κεκτημένη ἁπλοῦς τε καὶ ἀτενεῖς τοὺς τοιούτους ἄνδρας, ἀλλὰ μικτούς, ἐπὶ δὲ τοὺς θυμοειδεῖς τε καὶ ἁπλουστέρους ἀποκλίνειν, τοὺς πρὸς πόλεμον μᾶλλον πεφυκότας ἢ πρὸς εἰρήνην, καὶ τοὺς περὶ ταῦτα δόλους τε καὶ μηχανὰς ἐντίμως ἔχειν, κτέ.*

De *τοῖς ἁπλουστέροις* dici non potest sicuti de *τοῖς θυμοειδέσιν* eos *πρὸς πόλεμον μᾶλλον πεφυκότας ἢ πρὸς εἰρήνην*. Astius varias proposuit emendationes: *ἀλλοκωτέρους* (voluit sane *ἀλλοκοτωτέρους*, quamquam illud ipse saepius dedit; eundem errorem errarunt alii), *αὐστηρούς*, *ποικιλωτέρους*, *αὐθαδεστέρους*. Vir Clar. J. A. C. v. Heusde l.l. scribere jubet *ἀπληστοτέρους*. Mihi in mentem venit *ἀγριωτέρους*. Conf. Polit. IX p. 571 C. *τὸ δὲ τῆς ψυχῆς θηριῶδές τε καὶ ἄγριον*, Cratyl. p. 394 E *τὸ θηριῶδες τῆς φύσεως καὶ τὸ ἄγριον αὐτοῦ*; neque negligendum est homines feros, atroces, bene opponi simplicibus, constantibus.

Polit. IX p. 586 A .... *βοσκημάτων δίκην κάτω ἀεὶ βλέποντες καὶ κεκυφότες εἰς γῆν.*

Haec verba eo me ducunt ut putem veram et genuinam lectionem apud Persium, Sat. II, 61, hanc esse: „curvae in *terras* animae" pro eo quod vulgo editur: „curvae in *terris* animae. Miror hanc emendationem non placuisse Ottoni Jahn, qui Persium cum schol. antiq.

edidit Lipsiae. 1843. 8. Conf. ibi pag. 27 et annot.

Polit. IX p. 588. Fingit ibi monstrum multigenae figurae; deinde humanam figuram, complectentem tria animalia: ipsum illud monstrum, leonem, hominem.

Praeter multos alios quos Ast. Stallb. Schneid. laudarunt, hujus imaginis memoriam nobis afferunt Horatii Epist. ad Pison. vs 4 priores. Non ita saepe Horatium cum Platone componere licet. Quae nunc succurrunt exempla notabo. Sat. I: 4, 100 comp. cum Polit. I p. 327 C *ὁρᾷς — ἐσμέν, ἢ τοίνυν τούτων — κρείττους γένεσθε.* Sat. II: 4, 1: „Unde et quo Catius"? comp. cum initio Phaedri *ὦ φίλε Φαῖδρε, ποῖ δὴ καὶ πόθεν;* Sat. I: 9, 20: „Demitto auriculas, ut iniquae mentis asellus, cum gravius dorso subiit onus" comp. cum Polit. X p. 613 C *τὸ μὲν πρῶτον ὀξέως ἀποπηδῶσι,* [sc. *οἱ δρομεῖς*], *τελευτῶντες δὲ καταγέλαστοι γίγνονται, τὰ ὦτα ἐπὶ τῶν ὤμων ἔχοντες καὶ ἀστεφάνωτοι ἀποτρέχοντες.* Epod. V: 45: „Quae sidera excantata voce Thessala | lunamque coelo diripit" comp. cum Gorg. p. 513 A. *τὰς τὴν σελήνην καθαιρούσας τὰς Θετταλίδας.* Ep. ad Pison. 408—411 comp. cum Phaedro p. 269 D.

Polit. X p. 598 C. *Ἐπειδάν τις ἡμῖν ἀπαγγέλλῃ περί του, ὡς ἐνέτυχεν ἀνθρώπῳ πάσας ἐπισταμένῳ τὰς δημιουργίας, κτέ.*

Componantur verba quae leguntur Ion. p. 533 B. C. *᾿Αλλὰ μὴν — — — — οὐδ᾿ ἐν αὐλήσει γε οὐδὲ ἐν κιθαρίσει οὐδὲ ἐν κιθαρῳδίᾳ οὐδὲ ἐν ῥαψῳδίᾳ οὐδεπώποτ᾿ εἶδες ἄνδρα, ὅστις περὶ μὲν ᾿Ολύμπου δεινός ἐστιν ἐξηγεῖσθαι ἢ περὶ Θαμύρου ἢ περὶ ᾿Ορφέως ἢ περὶ Φημίου τοῦ ᾿Ιθακησίου ῥαψῳδοῦ, περὶ δὲ ῎Ιωνος τοῦ ᾿Εφεσίου ἀπορεῖ καὶ οὐκ ἔχει συμβαλέσθαι ἅ τε εὖ ῥαψῳδεῖ καὶ ἃ μή.* Ion. *Οὐκ ἔχω σοι περὶ τούτου ἀντιλέγειν, ὦ Σώκρατες, ἀλλ᾿ ἐκεῖνο ἐμαυτῷ σύνοιδα, ὅτι περὶ ῾Ομήρου κάλλιστ᾿ ἀνθρώπων λέγω καὶ εὐπορῶ, καὶ οἱ ἄλλοι πάντες μέ φασιν εὖ λέγειν, περὶ δὲ τῶν ἄλλων οὐ.*

Polit. X p. 600 E. *Οὐχὶ μᾶλλον ἂν αὐτῶν ἀντείχοντο ἢ τοῦ χρυσοῦ καὶ ἠνάγκαζον παρὰ σφίσιν οἴκοι εἶναι, ἢ εἰ μὴ ἔπειθον, αὐτοὶ ἂν ἐπαιδαγώγουν ὅπῃ ᾖεσαν.*

Praecedunt fere haec: „Homerum et Hesiodum eorum aequales si poëtae illi quicquam juvare eos ad virtutem potuissent, numquid permisissent oberrare tamdiu passim carmina decantantes?" Quum autem *παιδαγωγεῖν* solummodo significet *instituere*, *regere paedagogi more*, bonus sensus e lectione vulgata, quam omnes tuentur codices, elici nequit. Platoni manum suam reddere voluit V. Clar. J. A. C. v. Heusde l.l. verba leviter transponens in hunc modum: *αὐτοὶ ἂν ὅπου ἐπαιδαγώγουν, ᾖεσαν* i. e. ipsi aequales Homerum et Hesiodum ubicunque docerent secuti essent. Possis etiam locum sic

constituere: *αὐτοὶ ἂν ἐποδήγουν* [*συμποδηγεῖν* apud Plat. occurrit. Politic. p. 269 C, 270 A] *ὅπῃ ᾔεσαν* i. e. ipsi deduxissent eos quocunque irent.

Polit. X p. 615 A..... *εἶναι δὲ τὴν πορείαν χιλιέτη.*

Phaedr. p. 249 B legitur: *τῷ δὲ χιλιόστῳ* [sc. *ἔτει*] *ἀμφότεραι ἀφικνούμεναι ἐπὶ κλήρωσιν.* Cf. Polit. X p. 621 D. — Phaedro p. 249 A. constituitur ter mille annorum circuitus illi animo qui ter bonam vitam elegit, vitam *τοῦ φιλοσοφήσαντος ἀδόλως ἢ παιδεραστήσαντος μετὰ φιλοσοφίας.* Ceterum annorum numerus vario modo definitur. Herodotus narrat (II cap. 123 = Ed. Rawlinsoni vol. II p. 198, ubi vid. annot.) secundum Aegyptios circuitum absolvi tribus annorum millibus. Novem annos constituit Pindarus in fragmento *θρήνου* apud Platonem, Menon. p. 81 B. C (= Pind. fragm. ed. Boeckh 98: tom. II parte 2 p. 623): *Οἷσι γὰρ ἂν Φερσεφόνα ποινὰν παλαιοῦ πένθεος δέξηται, εἰς τὸν ὕπερθεν ἅλιον κείνων ἐνάτῳ ἔτει ἀνδιδοῖ ψυχὰν πάλιν, ἐκ τᾶν βασιλῆες ἀγανοὶ καὶ σθένει κραιπνοὶ σοφίᾳ τε μέγιστοι ἄνδρες αὔξονται.* Mille lustra memorat Silius Italicus, Punic. lib. XIII v. 558: Hac animae coelum repetunt; ac, mille peractis, | oblitae Ditem redeunt in corpora, lustris.

Polit. X p. 617 C.... *Λάχεσίν τε καὶ Κλωθὼ καὶ Ἄτροπον .....*

Apud Plutarchum (de fato) legimus: . . . ὧν ἡ μὲν ἀνωτάτω Κλωθὼ προςαγορεύεται, ἡ κατωτάτω δὲ Λάχεσις. Praeter alios magis hac in parte Platonem secutus est Chalcidius, Neoplatonicus philosophus saec. IV (?), qui „in Timaeum Platon. comment." cap. VII supremam esse Atropon dicit, mediam Clotho, imam Lachesin, ad q. l. vide Fabricii notam de Parcis.

Tim. p. 28 C Τὸν μὲν οὖν ποιητὴν καὶ πατέρα τοῦδε τοῦ παντὸς εὑρεῖν τε ἔργον, καὶ εὑρόντα εἰς πάντας ἀδύνατον λέγειν.

Respexit illa verba C. Vellejus apud Cic., de nat. deor. cap. 12: „Jam de Platonis inconstantia longum est dicere qui in Timaeo patrem hujus mundi nominari posse neget, in Legum autem libris quid sit omnino Deus anquiri oportere non censeat." Locus in Νόμοις legitur lib. VII p. 821 A: τὸν μέγιστον θεὸν καὶ ὅλον τὸν κόσμον φαμὲν οὔτε ζητεῖν δεῖν οὔτε πολυπραγμονεῖν τὰς αἰτίας ἐρευνῶντας· οὐ γὰρ οὐδὲ ὅσιον εἶναι· τοῦτον δὲ ἔοικε πᾶν τοῦτο τοὐναντίον γιγνόμενον ὀρθῶς ἂν γίγνεσθαι. Monuit Krische, Forschungen tom. I p. 181 Ciceronem locutum esse ex mente Epicurei, atque hoc plerosque fugisse interpretes e. g. Richterum: de Platonis ideis, Lips. 1827 p. 4. Ipsius verba haec sunt: „Es ist ganz irrig wenn Richter in den Worten de Platonis inconstantia longum est dicere bei Cicero ein über Platons

Lehre gefälltes allgemeines Urtheil findet, ohne zu berücksichtigen dass dieses blosz im Geiste eines Epicureers gesprochen ist."

Tim. p 29 E. Ibi de τῷ ξυνιστάντι τὸ πᾶν τόδε dicitur ἀγαθὸς ἦν, ἀγαθῷ δὲ οὐδεὶς περὶ οὐδενὸς οὐδέποτε ἐγγίγνεται φθόνος.

Fortasse Plato cogitabat, hoc loco aliisque similibus, ut Phaedr. pag. 247 A., Herodoteam sententiam, quae etiam apud Homerum invenitur, (Odyss. IV : 181, II : 65, VIII : 565) τὸ θεῖον πᾶν esse φθονερόν. Cf. Herod. I cap. 32, III cap. 40, VII cap. 10 & 46, VIII cap. 109, al. De sensu sententiae Herodoteae egit Vir. Doct. A. de Jongh: de Herod. philosophia p. 39 sq., cujus imprimis attendantur haec verba: „Herodoteae sententiae haec ratio est ut universe quidem divinum numen felicitati humanae invideat, maxime tamen haec invidia suam vim in eos exserat qui fragilitatis rerum humanarum obliti sua felicitate superbiunt." Cf. ibid. p. 36.

Tim. p. 72 A. Εὖ καὶ πάλαι λέγεται τὸ πράττειν καὶ γνῶναι τά τε αὑτοῦ καὶ ἑαυτὸν σώφρονι ἀνδρὶ μόνῳ προςήκειν.

Non fortuito factum videtur quod τὸ πράττειν praemittitur τῷ γνῶναι, neque negligendus esse in eodem genere locus Theaet. p. 149 C, ubi Socrates dicit ὅτι ἡ ἀνθρωπίνη φύσις ἀσθενεστέρα ἢ λαβεῖν [i. e. ἢ ὥστε λαβεῖν] τέχνην ὧν

ἂν ᾖ ἄπειρος. Similem accuratam verborum collocationem observavit Wyttenb ad Phaed. p. 143, in verbis κινδυνεύουσι γὰρ ὅσοι τογχάνουσιν ὀρθῶς ἁπτόμενοι φιλοσοφίας, λεληθέναι τοὺς ἄλλους ὅτι οὐδὲν ἄλλο αὐτοὶ ἐπιτηδεύουσιν ἢ ἀποθνήσκειν τε καὶ τεθνάναι, quem locum laudavit Nicephorus Nathanael, Antithet. adv. Plotinum cap. 6. ed. Creuzer.

Theaet. p. 161 D. . . . πάντων χρημάτων ἄνθρωπον μέτρον εἶναι.

Protagoreum illud placitum, res quasque tales esse quales hominum sensibus appareant, comparetur cum sententia quae legitur in Euryphami Pythagorei libro περὶ βίου, cujus fragmentum servavit Stobaeus, Floril. Tit. 103 § 27 τὸ θήϊον ἄνθρωπον, πολυτελέστατον ζῶον, ἐς τὸν κόσμον ἐσῴκισεν, ἀντίμιμον μὲν τᾶς ἰδίας φύσιος, ὄφθαλμον δὲ τᾶς τῶν ὄντων διακοσμάσιος.

Phaedr. p. 229 E. Καὶ ἐπιρρεῖ δὲ ὄχλος τοιούτων Γοργόνων καὶ Πηγάσων, καὶ ἄλλων ἀμηχάνων πλήθη τε καὶ ἀτοπίαι τερατολόγων τινῶν φύσεων.

Profecit inde Clemens Alex., Protrept. p. 44 C ed Sylb.: καὶ πολύς μοι ἐπιρρεῖ τοιοῦτος ὄχλος οἱονεὶ μορμώ τινα δαιμονίων παρεισάγων ξένων ἄτοπον σκιαγραφίαν μυθολόγων ὕθλῳ γραϊκῷ. Flosculum Platonis ostendit Hermias, Irris. Gentil. Philos. cap. 15 ed. W. Worth: τούτων τοίνυν τοσούτων ὄντων ἄλλο μοι πλῆθος ἀπὸ Λιβύης ἐπιρρεῖ.

Phaedr. p. 237 A. Ἄγετε δή, ὦ Μοῦσαι.

Socrates cum irrisione orationem suam ita incipit. Solent saepissime poëtae post Homerum et Hesiodum (?) Musae aut Musarum opem implorare carmina auspicantes, quasi nisi a numine divino edocti ea scire non possunt. Secuti sunt eos prosae orationis scriptores. Vid. e. g. Aristid., In Jovem (Op. t. II p. 2 ed. Dindorf.): *Εἶεν δή, Μοῦσαι Διὸς παῖδες, οὐ γὰρ ἔγωγε ὁρῶ πότε ἄν τις ὑμᾶς ἄμεινον καλέσειεν;* Plato, Polit. VIII p. 545 D: *ἢ βούλει, ὥσπερ Ὅμηρος, εὐχώμεθα ταῖς Μούσαις κτε.*

Phaedr. p. 251 B. . . . *δεξάμενος γὰρ τοῦ κάλλους τὴν ἀπορροὴν διὰ τῶν ὀμμάτων.*

Plato multa expressit ex aliis auctoribus, Homero imprimis, sed plura ex ipso a posterioribus, Dione Chrysostomo, Maximo Tyrio, Themistio, Synesio, aliis expressa sunt. Ad locum supra indicatum Stallb. contulit Eurip. Hippol. 528, Soph. Antig. 795, Ajac. 140, 1266, Aesch. Agam. 419, Aristaen. Epist. II: 18. ed. Boisson. Adde Gregor. Nazianz. Orat. X p. 283 B. ed. Frid. Morelli: Generis splendor in eo consistit ut divinam imaginem conservemus atque exemplar nostrum *ὅσον ἐφικτὸν τοῖς σαρκὸς δεσμίοις, καὶ βραχεῖαν ἀπορροὴν τοῦ καλοῦ δέχεσθαι δυναμένοις.*

Phaedr. p. 253. Multi laudantur scriptores qui hanc allegoriam respexerunt, sed omittitur

Tatianus, cap. 20 Orat. ad Graecos ed. W. Worth. Locum mihi indicavit Dunckerus, Apolog. saec. II de essentialibus naturae humanae partibus placita, Gotting. 1850. 4. p. 13, simul monens memorabile esse discrimen inter Platonis et Tatiani sententiam. Secundum Platonem animus etiam post lapsum in corpus humanum idearum memoriam retinuit. Tatianus vero animum ab initio cum corpore conjunctum fuisse docet, materialem illum, et spiritu divino elatum ad regionem supercoelestem, tum vero quum peccando pennas amiserit in hancce inferiorem terram tanquam propriam suam sedem relapsum esse, cognitione Dei orbatum, cujus imbecilles tantum et invalidae reliquiae apud eum remanserint.

Phaedr. p. 257 E. *Γλυκὺς ἀγκών, ὦ Φαῖδρε, λέληθέ σε, ὅτι ἀπὸ μακροῦ ἀγκῶνος τοῦ κατὰ Νεῖλον ἐκλήθη.*

Non adscripserim verbis illis, quae mirum quantum interpretes cruciarunt, solenne corruptelae signum. Lectionem *μακροῦ* tuentur Hermias, et Eustathius ad Iliad. *K*, pag. 791. 1) Utriusque testimonium in Stallb.

1) Eustath. — — ad Hom. Iliad. Ad fidem exempli Romani ed., Lips. 1827. 4. tom. I pag. 317.

ad h. l. annotatione legitur. 1) Probabilius duco cubitum Nili ita κατ' ἀντίφρασιν dictum fuisse a difficultatibus quas praebebat prae ceteris, quam a salso 2) sapore, qui ei, ni fallor, cum ceteris cubitibus communis erat. Cum usu vocabuli γλυκύς nostro loco conferri potest significatio stoliditatis quam apud alios scriptores, subinde quoque apud Platonem habet, qui eo sensu plerumque usurpat εὐήθης. Conf. Ruhnken. de hoc usu lectu dignissima monens ad Tim. Soph. Lexic. p. 111 ed. Lipsiensis, cujus annotationi ut aliquid certe exemplorum ipse addam, vid. Palaephatus, de Incredib. e. g. §§ 9, 11, 20, 21, 28, 29 ed. Gale. — Quare si quaeris utrum vulgata lectio cum Nabero nostro sollicitanda sit, propensior sum ad negandum quam ad affirmandum.

Phaedon. p. 71 B. Μείζονος γὰρ πράγματος καὶ ἐλάττονος μεταξὺ αὔξησις καὶ φθίσις.

Cum illo loco componantur quae habet Ocel-

---

1) In Zenobii epitome proverbiorum Didymi et Tarrhaei: II, 92, legimus: τὴν παροιμίαν φησὶν εἰρῆσθαι ἀπὸ τοῦ λεγομένου μακροῦ ἀγκῶνος ἐν τῷ Νείλῳ. κατὰ ἀντίφρασιν, ἀντὶ τοῦ δυσχεροῦς ubi vid. Schott. (Cf. Paroemiographi Graeci ed. Thom. Gaisf. Oxon. 1836. 8 p. 277 et Proverb. e cod. Bodl. num 314 Gaisf. pag. 33.)

2) V. Doct. S. A. Naber conjicit scribendum esse ἁλμυροῦ. Vid. ejus egregia disputatio supra laudata, p. 19.

lus Lucanus, de Univ. cap. 1 ed. Gale: *Πᾶν τε τὸ γενέσεως ἀρχὴν εἰληφὸς, καὶ διαλύσεως ὀφεῖλον κοινωνῆσαι, δύο ἐπιδέχεται μεταβολάς· μίαν μὲν ἀπὸ τοῦ μείονος ἐπὶ τὸ μεῖζον, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ χείρονος ἐπὶ τὸ βέλτιον. καλεῖται δὲ τὸ μὲν ἀφ' οὗπερ ἂν ἄρξηται μεταβάλλειν, γένεσις· τὸ δὲ εἰς ὃ ἀφικνεῖται, ἀκμή. δευτέραν δὲ τὴν ἀπὸ τοῦ μείζονος ἐπὶ τὸ μεῖον, καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ βελτίονος ἐπὶ τὸ χεῖρον. τὸ δὲ συμπέρασμα τῆς μεταβολῆς ταύτης ὀνομάζεται φθορὰ καὶ διάλυσις.*

Phaedon. p. 72 A . . . . *ἱκανόν που ἐδόκει τεκμήριον εἶναι, ὅτι ἀναγκαῖον τὰς τῶν τεθνεώτων ψυχὰς εἶναί που, ὅθεν δὴ πάλιν γίγνεσθαι.*

Heindorf: an *ὅθεν δεῖ πάλιν γίγνεσθαι?* Alioquin exspectabam *ὅθεν δὴ πάλιν γίγνονται.* Sed locus non laborat mendo. Cf. Matthiae Gr. G. § 538. Affert praeter alios locos Polit. X p.614 C. Prorsus ut illo loco ibi: *ἀφικνεῖσθαι σφᾶς εἰς τόπον τινὰ δαιμόνιον, ἐν ᾧ τῆς τε γῆς δύο εἶναι χάσματα — — δικαστὰς δὲ μεταξὺ τούτων καθῆσθαι, οὓς ἐπειδὴ διαδικάσειαν, τοὺς μὲν δικαίους κελεύειν πορεύεσθαι.*

Phaedon. p. 77 D. . . . . . *καὶ δεδιέναι τὸ τῶν παίδων, μὴ ὡς ἀληθῶς ὁ ἄνεμος αὐτὴν ἐκβαίνουσαν ἐκ τοῦ σώματος διαφυσᾷ καὶ διασκεδαννύῃ.*

Antequam Plato ad Socratis disciplinam se contulit Heracliti secta fuerat imbutus (Aristot. Metaph. I cap. 6, Diog. Laërt. III § 5). Verba modo descripta Heracliti placitum continent. Vid.

Theodoret., ad Graecos V p. 73 Sylb.; Philo, de mundi incorr. p. 509 Mang., secundum quem erat ille *οἰόμενος ψυχὴν εἶναι τὸ πνεῦμα.* Scribit Aristoteles, de anima I cap. 5: *Τοῦτο δὲ πέπονθε καὶ ὁ ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς καλουμένοις ἔπεσι* [circumferebantur libri Orphei: Polit. II p. 364 E Steph.] *λόγος· φησὶ γὰρ τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ ὅλου εἰσιέναι, ἀναπνεόντων φερομένην ὑπὸ τῶν ἀνέμων.*

Phaedon. p. 81 E. animos hominum post mortem migrare monet *εἰς τοιαῦτ᾽ ἤθη, ὁποῖ᾽ ἄττ᾽ ἂν καὶ μεμελητηκυῖαι τύχωσιν ἐν τῷ βίῳ — — — οἷον τοὺς μὲν γαστριμαργίας τε καὶ ὕβρεις καὶ φιλοποσίας μεμελητηκότας καὶ μὴ διευλαβημένους εἰς τὰ τῶν ὄνων γένη καὶ τῶν τοιούτων θηρίων εἰκὸς ἐνδύεσθαι κτέ.*

Monet J. V. le Clerc, V. Cl.: Platon a conçu le premier que l'âme, séparée du corps, arrive à une autre vie dans le même état moral où l'a laissée le moment de la mort. (Cf. le Clerc, Pensées de Platon, Paris, 1819. 8. pag. 196). Platonem non *primum* ita statuisse patet ex fabulis de inferis: Odyss. XI : 568, 572, 601; XI : 565—627 (?). Videtur noster metempsychosi tanquam imagine usum esse sortis animorum futurae, neque eam proprie intellexisse, sicuti Neoplatonicus saec. II, L. Appulejus in in Metamorph. s. de asino aureo. Phaedonis

loco solitam Socratis ironiam agnoscit V. Clar. Karsten (Verhand. over Palingenesie en Metempsychosis, Amstelod. 1846 8. p. 41.)

Phaedon. p. 86 B. Καὶ γὰρ οὖν, ὦ Σώκρατες, οἶμαι ἔγωγε καὶ αὐτόν σε τοῦτ' ἐντεθυμῆσθαι, ὅτι τοιοῦτόν τι μάλισθ' ὑπολαμβάνομεν τὴν ψυχὴν εἶναι, ὥσπερ ἐντεταμένου τοῦ σώματος ἡμῶν καὶ ξυνεχομένου ὑπὸ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ καὶ ξηροῦ καὶ ὑγροῦ.

Componatur praeter illos quos laudavit Wyttenb. ad Phaed. pag. 229, locus Aristot.: Metaph. I cap. 4: τὰ ὡς ἐν ὕλης εἴδει λεγόμενα στοιχεῖα τέτταρα πρῶτος εἶπεν· [Empedocles] οὐ μὴν χρῆται γε τέτταρσι, ἀλλ' ὡς δυσὶν οὖσι μόνοις, πυρὶ μὲν καθ' αὑτὸ, τοῖς δὲ ἀντικειμένοις ὡς μιᾷ φύσει, γῇ τε καὶ ἀέρι, καὶ ὕδατι· λάβοι ἄν τις αὐτὸ θεωρῶν ἐκ τῶν ἐπῶν, ubi attendendum est Aristotelem ipsius testimonio esse usum. Cf. V. Cl. Karsten, Empedoclis reliq. p. 343.

Phaedon. p. 97 A. Οὐκ ἀποδέχομαι ἐμαυτοῦ οὐδὲ ὡς, ἐπειδὰν ἑνί τις προςθῇ ἕν, ἢ τὸ ἓν ᾧ προςετέθη, διὰ τὴν πρόςθεσιν τοῦ ἑτέρου τῷ ἑτέρῳ δύο ἐγένετο. Locus ille de numeris ridetur a Theopompo comico, cujus verba nobis servarunt Diog. Laërt. III § 26 et, teste Meinekio (Fragm. comic. Graec. tom. II p. 796 sq.), Hesychius Milesius p. 46. Apud Diog. legimus: Τοιοῦτος δ' ὢν, ὅμως ἐσκώφθη καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῶν κομικῶν. Θεόπομπος γοῦν ἐν Αὐτοχαρει [fabulae titulum omittit Hesych. l. l.

Apud Meinek. et Cobetum audit *Ἡδυχάρης*] *φησὶν οὕτως* — — *ἓν γάρ ἐστιν οὐδὲ ἕν· τὰ δὲ δύο* [Grotius in Excerpt. p. 553 *τὼ δὲ δύο*] *μόλις ἕν ἐστιν, ὥς φησιν Πλάτων.*

Phaedon. p. 98. C. *Ἀναγιγνώσκων ὁρῶ ἄνδρα τῷ μὲν νῷ οὐδὲν χρώμενον οὐδέ τινας αἰτίας ἐπαιτιώμενον εἰς τὸ διακοσμεῖν τὰ πράγματα, ἀέρας δὲ καὶ αἰθέρας καὶ ὕδατα αἰτιώμενον καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ ἄτοπα.*

Comparanda sunt verba Procli (comment. in Timaeum initio): ..... *οἱ μὲν πολλοὶ τῶν πρὸ τοῦ Πλάτωνος φυσικῶν περὶ τὴν ὕλην διέτριψαν, οἱ μὲν ἄλλο, οἱ δὲ ἄλλο τὸ ὑποκείμενον λέγοντες· καὶ γὰρ αὖ καὶ Ἀναξαγόρας, ὃς δὴ δοκεῖ καθευδόντων τῶν ἄλλων τὸν νοῦν πρῶτον αἴτιον τῶν γιγνομένων ἰδεῖν, οὐδὲν ἐν ταῖς ἀποδόσεσι προςχρῆται τῷ Νῷ, μᾶλλον δὲ ἀέρας τινὰς καὶ αἰθέρας αἰτιᾶται τῶν γιγνομένων, ὡς ὁ ἐν Φαίδωνι Σωκράτης φησίν.*

Phaedon. p. 101 D. *Δεδιὼς ἂν τὴν σαυτοῦ σκιάν.* Locis ubi proverbium illud occurrit a Wyttenb. et Ruhnkenio laudatis (vid. Ann. ad Phaed. p. 267 ubi leg. Cic. ad Attic. XV. 20 pro X. 20) addit Creuzerus (Praepar. ad Plotin. pulcrit. p. LVII) Procl. ad Tim., p. 339, haec verba: *καὶ εἴδωλον ἑαυτῆς ἑαυτὴν εἶναι νομίζουσα τεθορύβηταί τε καὶ ἐκπλήττεται;* Q. Cicer. de petit. cons. cap. 2.

Phaedon. p. 108 C. *Εἰσὶ δὲ πολλοὶ καὶ θαυμαστοὶ τῆς γῆς τόποι κτέ.*

Platonis mythum de terra et de tartaro interpretatur Io. Bapt. Camotius in Theophrasti Metaph. 65 B. 1) Componit cum alteris duobus Platonis locis in Gorgia et in Politia proditis, et aliorum testimoniis et sententiis amplissime illustrat.

Phaedon. p. 109 D. . . . . *οἰκοῦντας γὰρ ἔν τινι κοίλῳ τῆς γῆς οἴεσθαι ἐπάνω αὐτῆς οἰκεῖν, καὶ τὸν ἀέρα οὐρανὸν καλεῖν, ὡς διὰ τούτου οὐρανοῦ ὄντος τὰ ἄστρα χωροῦντα.*

Arridet emendatio quam proposuit Frid. Jacobs, Additamenta animadv. in Athenaei Deipnos., Jenae 1809. 8. p. 35, rescribi jubens *ὡς διὰ τούτου ὁρῶντας τὰ ἄστρα κτέ.* Platonis verba superstructa sunt etymologiae vocabuli *οὐρανός*, quod derivabant ab *ὁρᾶν*, quasi *ὁρανός*, quod sit visui pervium et minime densum (ita Ambros. in Hexaëm. Cf. Steph. Thes. ling. Graecae t. VI p. 7069 ed. Valpianae), aut *ἀπὸ τοῦ ὁρᾶσθαι ἄνω.* (Cf. Phurn. de nat. deor. cap. I, ed. Gale p. 139.)

Phaedon. p. 115 E. . . . *μηδὲ λέγῃ ἐν τῇ ταφῇ, ὡς ἢ προτίθεται Σωκράτη ἢ ἐκφέρει ἢ κατορύττει.*

---

1) Tradidit ille philosophiam Bononiae et Maceratae. Ob. a. 1591 (?) Scripsit commentarium in primum Metaphysices Theophrasti. Vide de eo „Nouv. biogr. univ." tom. VIII (Paris. 1854.), pag. 358.

εὖ γὰρ ἴσθι, — — ὦ ἄριστε Κρίτων, τὸ μὴ καλῶς λέγειν οὐ μόνον εἰς αὐτὸ τοῦτο πλημμελές, ἀλλὰ καὶ κακόν τι ἐμποιεῖ ταῖς ψυχαῖς.

Praeter Ciceronis Tusc. Disp. I § 103: Multam vero operam amici frustra consumsi sqq., conferenda sunt quae leguntur in opere de Legibus XII p. 959 C: *ἐκ δὲ τούτων οὕτως ἐχόντων οὐδέποτε οἰκοφθορεῖν χρὴ διαφερόντως, νομίζοντα τὸν αὑτοῦ τοῦτον εἶναι τὸν τῶν σαρκῶν ὄγκον θαπτόμενον, ἀλλ' ἐκεῖνον τὸν υἱὸν ἢ ἀδελφὸν ἢ ὅντινά τις μάλισθ' ἡγεῖται ποθῶν θάπτειν, οἴχεσθαι περαίνοντα καὶ ἐμπιπλάντα τὴν αὑτοῦ μοῖραν κτέ.*

Phaedon. p. 116 D. *Ὡς ἀστεῖος, ἔφη, ἄνθρωπος καὶ παρὰ πάντα μοι τὸν χρόνον προςῄει.*

Inserendum, opinor, cum Jacobsio (Additam. p. 116) ante *προςῄει* vocabulum *πρᾶος*. Saepe scribae integras voces omiserunt ob viciniam similium. Confusa sunt illa vocabula in Babrii fab. CII, ubi vide annot. Boissonadii. Ratio commutationis reddi potest verbis Frid. Jac. Bast (commentat. palaeogr. p.740 sq.): „vocalis Alpha interdum significatur sola lineola superscripta literae antecedenti. — Sed lineola tali modo superscripta cum facile possit negligi, non mirum librarios Alpha saepius neglexisse."

ADDITAMENTA.

P. 10. nota I. Librum Caroli Meiners maxima cum benevolentia ad me misit V. Clar. Domela Nieuwenhuis. Neque minus in libris suppeditandis opem mihi ferre recusavit V. Clar. W. G. Pluygers, Bibliothecae Acad. Leidensis Praefectus, cujus haud vulgarem humanitatem gratus agnosco.

P. 11. Ex quo tempore prodiit Jacobi Bruckeri Historia Critica Philosophiae ad Socratis ingenium cognoscendum imprimis Xenoph. consulitur. Mirum est illius operis nullam mentionem fieri ab Alb. Schwegler. De fontibus unde Socratis notitia hauritur vid. Brandis, Handb. d. Gesch. d. Gr.-Röm. Philos. tom. II p. 1 p 21 sqq.

P. 12 nota. Plethonis libelli editio anni 1552 memoratur a Doct. J. A. Ortloff: Handbuch d. Gesch. d. Philos., Erlang. 1798, tom. I p. 195. Consentit cum eo Krugius, Encycl.-philos. Lexicon, Supplem. p. 51, sed Tennemann: Grundr. d. Gesch. d. Philos. ed. Wendt pag. 301 citat a. 1522.

P. 18. Narrationem de Sophrone tradunt Diog. Laërt. III: § 18, Olympiod. vita Plat. § 5, Athen. XI p. 504 B, 505 C. Ceterum conf. Hermann: Gesch. u. Syst. I p. 407.

P. 19. Epigramma Σωκρ. Σαμ. κτέ. legitur in Brunckii Analectis tom. III pag. 265.

P. 23. Sententiam suam Cobetus in Novis Lectionibus (Lugd. Bat. 1858. 8. p. 692) defendit his verbis: „Neutra in ος adjectiva composita formant iu — ής exeuntia, δέος ἀδεής, γένος ἀγενής, κλέος ἀκλεής, βλάβος ἀβλαβής, aliaque quam plurima: τὸ νεῖκος igitur ex analogia certissima φιλονεικής cx sese peperisset, ut Πολυνείκης quem frater in Phoenissis νεικέων ἐπώνυμον dicit esse. Sed νίκη φιλόνικος format ut καλλίνικος."

P. 24. „Pro litera ι iu codicibus passim legitur diphthongus ει: cujus rei causa esse potest pronuntiatio Graecorum ει, η, ι, οι et υ eodem sono efferentium. — Sed de hac causa nunc non loquor: hoc volo, in *vetustis* codicibus qualis est Cod. Palat. 398, Platon. 1807 etc. certas quasdam voces ex more antiquissimo diphthongum ει habere scriptam pro simplici ι, quando haec vocalis producitur." Cf. Bast, Comment. palaeogr. p. 720. Ao. 1854 Lipsiae edita sunt „Additamenta ad Cic. Platon libros X, editos a C. E. Chr. Scheidero." Hic libellus imprimis confert ad pleniorem notitiam Cod. A. Paris

P. 60. Locum ex Cic. Epist. ad Attic. indicavit mihi V. Clar. J. Geel: Lettre à M. Hase, pag. 26.

P. 65. De compendiis vocabulorum permultis locis agitur in editione Gregorii quam curavit Schaefer., tomm. II. Vid. Index Graecus passim et Index Latinus s. v. „compendia."

P. 67 Exempla talis paronomasiae, si tanti esset, facile augeri possent tum e Platone tum ex aliis scriptoribus. Cum usu vocis σκύλαξ nostro loco conferantur Latinorum *catulus*, *vitulus*, *juvenca*, *pullus* pro cane, bove, equo.

Pag. 67 nota. Procli commentarius in Platon. lib. X de Rep. editus est in Spicileg. Romano, Tom. VIII.

P. 68 nota. In Indice Latino qui adjectus est tomo alteri

Greg. Corinth. Ed. Schaef. centum et quot excurrit laudantur hujus operis loci, ubi Villoisoni errores ostenduntur.

P. 70. Diphili verba e Συντρόφοις allata leguntur in Harpocr. Lexic. ed. Lips. anni 1824 pag. 48, quae convenit cum pag. Gronov. 46.

P. 72. Proverbia desumta ex indole hujus illiusve populi multa exstant in: Paroemiographi Graeci Ed. Thom. Gaisford, Oxonii 1836. Proverbialis dictio Φοινικικὰ ψεύδη occurrit apud Eustath ad Odyss. p. 1757. Vid. Frid. Aug. Wolfii nota 15 Prolegom. ad Hom.

P. 73. De ψεύσματι ἐν δέοντι γενομένῳ a Platone commendato data opera egit G. Gernhard: Quaestionum Platonicarum spec. alterum, Vimariae 1804. 4. Hujus opusculi censuram a Car. Frid. Hermann conscriptam vide in Zeitschr. f. d. Alterth. w. 1842 p. 537 sqq. Gernhardus rem explicandam putaverat e communi antiquitatis opinione quae calliditatem cum facundia solebat admirari. Aliter Hermannus, cujus verba haec sunt (pag. 540): Es ist dem Erzieher sowohl als dem Gesetzgeber oder Leiter eines Staates vergönnt zur Täuschung seine Zuflucht zu nehmen, wo der Sinn des Zöglings oder Untergebenen zu blöde oder beschränkt ist um die Wahrheit und das Rechte in seinem eigenthümlichen Gewande fassen und auch aneignen zu können Nun gilt diesz freilich aus demselben Grunde auch lediglich für die Weisen oder Philosophen, wie sie Plato insbesondere an die Spitze seines idealen Staatsgebäudes stellt; der Meister „darf die Form zerbrechen mit weiser Hand zur rechten Zeit" — jedem andern und namentlich auch dem blosz empirischen Praktiker wird es dagegen mit derselben Strenge verboten, wie man dem Kinde ein gefährliches Werkzeug oder dem Laien die Anwendung eines giftigen Arzneimittels entzieht (Rep. III p. 389), und hieraus folgt denn auch von selbst der Grund wesshalb

in den Gesetzen wo die persönliche Anwesenheit des Weisen, wie gleichsam des Arztes wegfällt (Politic. p. 295 C) der Gebrauch der Lüge lieber ganz untersagt als möglichem Missbrauche Vorwand gegeben wird.

P. 75. Pro μέγαλα scribendum monui μέγα τι. In Commentatione palaeogr. p. 858 sq. Bastius: „in codicibus, inquit, neque voces singulae tam accurate separatae, neque literae unius ejusdemque vocis ubique tam continua serie junctae sunt, ut nunc a typothetis nostris fieri solet. Duplex hoc veterum scribarum vitium ingentes in dirimendis vocibus errores peperit."

P. 76. Praeter Bekkerum verba σμικρᾷ ἰδέᾳ τιμιώτερον ita explicavit Schneider tum in Edit. tum in Additamentis ad Civ. Plat. libros X pag. 50, ubi ad dictionem illam conferri monet Horat. Sat. I, 6 v. 110.: „Hoc ego commodius, quam tu, praeclare senator, *Millibus atque aliis* vivo."

Pag. 80. Verba ἐνταῦθα δὲ πρὸς φαντάσματα retinenda esse docet ipse sensus qui sine his mancus est.

Pag. ead. Num forte praeplacet alia haec sententia, duplex esse scholion: ἀλλ' ὃ ὄνομα δηλοῖ — et λέγοι ἐν τῇ ψυχῇ. Hunc locum diverso modo explicare conanti, ad defensionem meam afferre liceat verba God. Hermann (Opusc. V p. 150): „Hariolari ubi nihil scitur non est ineptum, dum ne ipsa inepta sit hariolatio." Commendant conjecturam antea propositam verba Bastii: comment palaeogr. pag. 762: „Alia nota tachygraphica syllabae εν multum similis est literae Eta. Confer voces ἐν τῇ cum voce μένων tab. VII num. 17 e codice Parisiensi 133. Ideo confusa μέν et μή. Vid. Epist. p. 84 et Gregor. p. 586 nota o., ubi monui codicem Orionis Theb. perperam dare ἅμεν pro ἅμῃ, it pag. 596." Ibid. in nota: „Xenoph. Hier I : 28 ἂν μὴ ξένην γήμῃ. Pro μὴ cum alii legissent μέν, factum

est, ut nonnulli, utrumque iungentes, scripserint ἂν μὴ μὲν ξένην," sqq. In Additam. suis pag. 58 sq. Schneiderus refutat Winckelmanni conjecturam qui legendum proposuerat ἀλλ' ὃ ἂν μόνον δηλοῖ πρὸς τὴν ἐξέτασιν σαφηνείᾳ, ὃ λέγει ἐν ψυχῇ. Deinde monet (p. 59) originem glossematis investigaturos ut conferant Platonis verba, de Legg. I p. 633 A. et Galen. Εἰςαγωγῆς διαλεκτικῆς pag. 12.

THESES.

I.

Sophocl. Antig. v. 429 pro θεοῖσι legatur θανοῦσι.

II.

Plut., vita Solon. cap. 18 : ὀρθῶς ἐθίζοντος τοῦ νομοθέτου τοὺς πολίτας ὥσπερ ἑνὸς μέρους συναισθάνεσθαι καὶ συναλγεῖν. Pro ἑνὸς μέρους — συναισθάνεσθαι Plutarcho restituatur ἑνὸς μέρη — συνήδεσθαι.

III.

Ibid. in verbis: *καὶ πᾶν ἄγειν ἀμφισβήτημα πρὸς ἐκείνους* corrigatur: *πᾶν ἀναγειν*.

IV.

Phaedon. p. 85 A. rescribendum videtur: *αὐτή ἥ τ' ἀηδὼν καὶ χελιδὼν καὶ ὁ ἔποψ, οὓς δή φασι.* Vulgo legitur pro *οὓς* neutr. plur. *ἅ*.

V.

Apud Cic., de Senect. cap. XVI § 58, cum V. Doct. Nauck pro *utrum* legendum est *utcumque*.

VI.

In Horat. Ep. II, 1 v. 58: „dicitur Plautus ad exemplar Siculi properare Epicharmi" verbum *properare* interpretandum est *cito gressu sequi* s. *prope accedere ad.*

VII.

Horatii versum: Sat. II, 2 : 29: „Carne tamen quamvis distat nil hac magis illa" si deleveris omnia bene procedunt.

VIII.

Herod., II cap. 123, verbis *οἱ μὲν πρότερον — οἱ δὲ ὕστερον* significantur Orphici et Pythagorei.

IX.

In Horatii Sat. I : 4 v. 11. vocabulum *tollere* accipiendum est notione expungendi.

X.

T. Pomponius Atticus non referendus est ad germanos Epicuri discipulos.

XI.

Cicero in Opere de Legibus secutus est Chrysippum.

XII.

Oratio funebris Lysiae abjudicanda est.

XIII.

Ratio, cur Octaviani indoles duos indole inter se admodum dissimiles ostendat viros, redditur voce quam moriens emisisse traditur a Suetonio (in Vita cap. 99): *Ecquid iis videretur mimum vitae commode transegisse.*

XIV.

Chares *ὁ εἰςαγγελεύς* hoc munus non videtur gessisse in aula Alexandri.

XV.

Quam habeat vim natura soli ad formandos incolas luculenter docet Aegyptus.

XVI.

Si Lutherus non fuisset, vix dubium est quin alius prodiisset Reformator.

XVII.

Renatum literarum studium ipsum per se non potuisset sacrorum emendationem saec. XVI efficere.

XVIII.

Phaedon. p. 62 B vocabulo *φρουρᾷ* significatur carcer animi.

XIX.

Nimiam accurationem commendavit Ernestius (Spec. Castig. Wetsten. p. 7) monens: „in libris excutiendis nihil quamvis tenue quamvis vitiosum negligendum est."

XX.

Non probanda est Beckeri sententia, primis temporibus in comitiis calatis praeside Pontifice Maximo creatos esse tribunos plebis.

XXI.

Nomen veteris tribus Atticae fuit *Γελέοντες*, qui ita dicuntur a vocabulo *γελεῖν*.

XXII.

Posterioris aetatis apud Romanos fuit census equester.

XXIII.

Non omni dubio caret conjectura V. Clar. J. P. N. Land, Gen. XLIX : 9 emendantis עלות et מְטָרף

XXIV.

In Pseudo-Jonathani Paraphrasi: Gen. III : 3 distinguendum est post תמותון

XXV.

Ibid. vers. 7. vocabulum טופרא cur adhibitum sit ab auctore non videtur explicari posse, nisi attendatur ad soni similitudinem cum vocabulo טרף.

XXVI.

Duris Samius „Historias" perduxit usque ad Seleuci mortem.

XXVII.

Ne negligatur monitum V. Doct. Naber (Gids 1864 p. 379): waar men een schoolboek behoeft verkies ik voor mij — die boeken, die — onwetenschappelijk van inhoud — beneden den tegenwoordigen stand van het middelbaar onderwijs als men beweert, eenvoudig ingerigt en zonder omhaal kunnen dienen om lessen te laten leeren.

ERRATA.

Pag.	2	lin.	3 (notae 2) κεθάλαια	lege	κεφάλαια
„	6	„	11 classed. a.	„	classic. ed. a.
„	7	„	9 relig.	„	reliq.
„	7	„	22 res-pondeat	„	re-spondeat
„	24	„	2 C. C. E. Schneid.	„	C. E. C. Schneid.
„	45	„	15 nullis locus	„	nullus locus
„	68	„	20 Me-hler	„	Meh-ler

Ubivis pro *Laertius* lege *Laërtius*. Quae praeterea propter loci distantiam et temporis augustias remanserunt typothetae menda ipse corrigat benevolus lector.

